ОСВІТА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

Микола Вашуленко,
Ганна Ломаковська, Тетяна Єресько

Я досліджую світ

2

Частина 1

Микола Вашуленко, Ганна Ломаковська, Тетяна Єресько

Я досліджую світ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2019

УДК 373.3(075.2)
Я11

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(*наказ Міністерства освіти і науки України від* 28.03.2019 № 407)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Створено відповідно до Типової освітньої програми початкової освіти,
розробленої під керівництвом *Р. Б. Шияна*

Навчальне видання

ВАШУЛЕНКО МИКОЛА САМІЙЛОВИЧ, ЛОМАКОВСЬКА ГАННА ВІТАЛІЇВНА,
ЄРЕСЬКО ТЕТЯНА ПАВЛІВНА, РИВКІНД ЙОСИФ ЯКОВИЧ, ПРОЦЕНКО ГАЛИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Я досліджую світ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Редактор *Т. П. Єресько*
Технічний редактор *Л. І. Аленіна*
Комп'ютерна верстка *К. П. Мирончик*
Коректор *О. В. Сєвєрцева*

Формат 70×100 $^{1}/_{16}$.
Ум. друк. арк. 11,664 + 0,405 форзац.
Обл.-вид. арк. 12,03 + 0,69 форзац.
Наклад 13 220 пр.
Зам. № 9-05-1501.

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»
Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції» Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 04053,
м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика "Глобус"»
61052, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

Я11 **Я** досліджую світ : підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, Г. В. Ломаковська, Т. П. Єресько, Й. Я. Ривкінд, Г. О. Проценко. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. — 144 с. : іл.

ISBN 978-966-983-009-8.

УДК 373.3(075.2)

© Вашуленко М. С., Ломаковська Г. В., Єресько Т. П., Ривкінд Й. Я., Проценко Г. О., 2019
© Видавничий дім «Освіта», 2019

ISBN 978-966-983-009-8

Привіт!

Я твій новий друг — підручник. А чи знаєш ти, щоб бути успішною людиною у майбутньому й успішним учнем (ученицею) сьогодні, потрібно вміти самостійно вчитися, знаходити необхідну інформацію, осмислювати її? А також уміти працювати в команді, прислухатися до думок інших і водночас відстоювати власні думки.

Я допоможу тобі відкрити таємниці природи, навчу бачити її красу, спостерігати за навколишнім світом і робити висновки, здобувати нові знання.

Проте не забувай! Ми досліджуємо світ для того, щоб знати, розуміти, шанувати й оберігати його!

Щасливої подорожі
й корисних відкриттів!

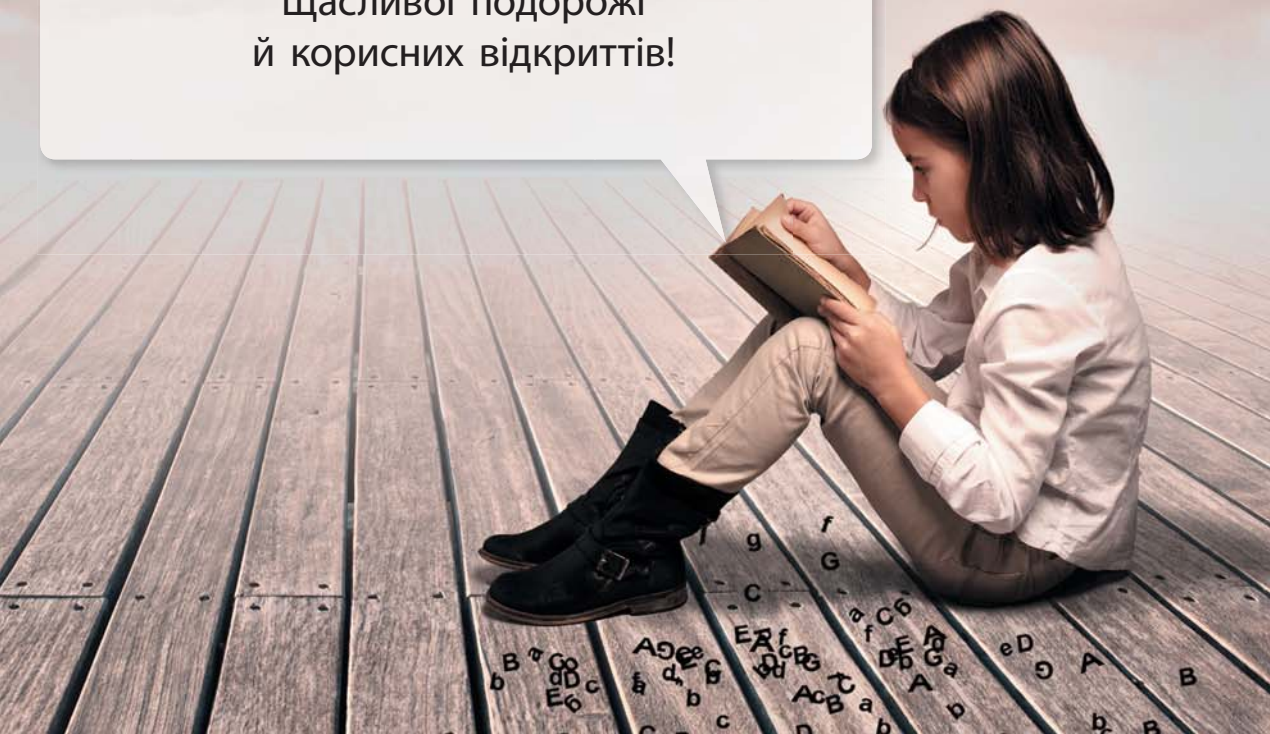

ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ СПРАВЖНЬОЮ ЛЮДИНОЮ?

1 Розглянь світлини. Спробуй за ними пояснити, якою має бути людина.

- Доповни розповідь своїми прикладами.

2 Назви́ за схемою риси, притаманні справжній людині. Доповни перелік.

- Серед поданих слів назви́ слово, яке відповідає звуковій схемі.

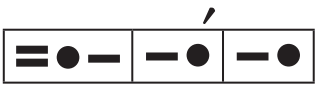

3 Поміркуй, як ти розумієш зміст прислів'я.

Не місце прикрашає людину, а людина місце.

4 Утвори слова.

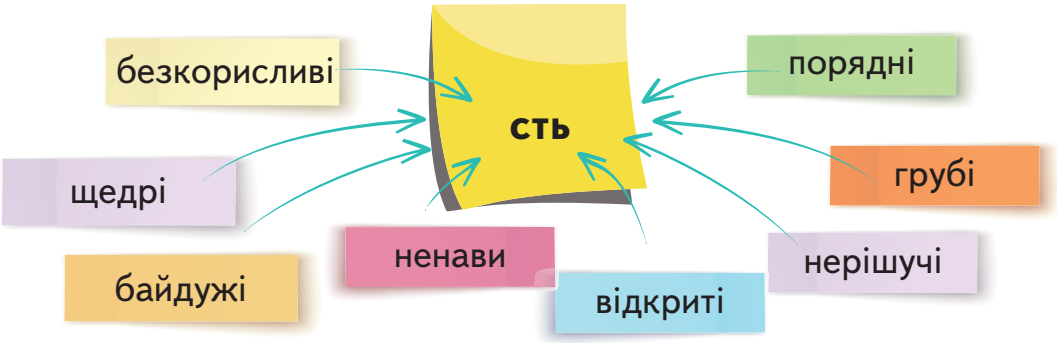

- Як ти вважаєш, які слова називають риси характеру справжньої людини? Запиши їх, поділяючи рискою для переносу.
- А які риси притаманні тобі?

5 Прочитай вірш.

Надія Красоткіна

А це ж так просто — **щастя** дарувати!
І усмішку, щоб радістю цвіла.
Лиш треба доброту у **серці** мати,
і людяність, і трішечки тепла.
І до людей нести це щиро-щиро,
сказати добре **слово** від душі...
Й побільшає довкіл тепла і миру,
то ж подаруй всім щастя! Поспіши!

- Розкажи, що пропонує робити авторка, щоб бути справжньою людиною.
- Чи можеш ти назвати себе щасливою людиною? Чому?
- Послідовно вимов звуки у виділених словах. Склади їхні звукові схеми.

6 Зроби висновок. Запиши його.

Бути справжньою людиною — це означає бути щирим (щирою), ...

1 Прочитай оповідання Василя Сухомлинського «Бабусин борщ». Дай відповіді на запитання.

- Чому дівчата посміхалися?
- Чи правильною була поведінка дівчат? А як учинив би (вчинила б) ти?
- «Збери» прислів'я. Як за допомогою їх можна пояснити головну думку твору?

Сердечко, словечко, гостре, коле.
Сніг, і, теплого, від, тане, слова.

- Запропонуй «рецепт» гарних стосунків у родині.
- Склади правила гостинності.
- Пригадай свою родинну традиційну страву.

2 Визнач за діаграмою і скажи, хто з ким товаришує. Друзів позначено однаковими числами.

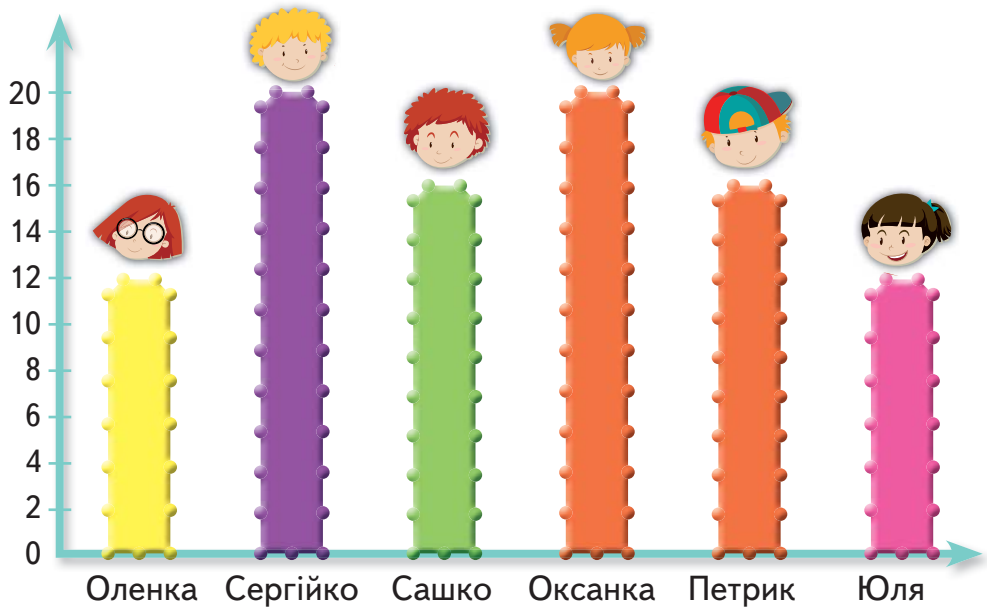

- А з ким товаришуєш ти? Назви́ імена своїх друзів.
- Закінчи речення. Я вважаю, що люди стають товаришами, тому що ... .

3 **Попрацюйте у групах.** Складіть правила дружби за словами-підказками за зразком.

тактовний[1]

порядний

щирий

веселий

людяний

справжній

чесний

добрий

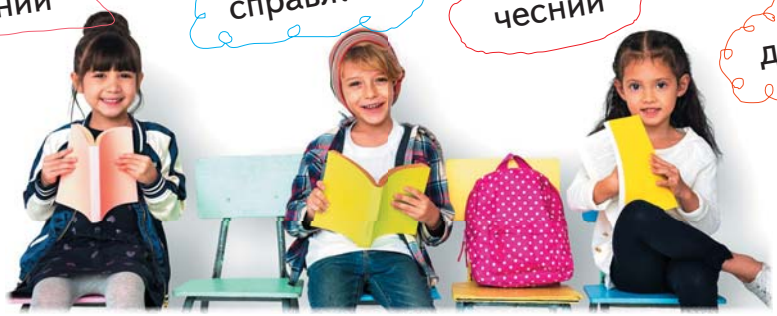

Зразок. Друзі мають бути щирими.

4 Як ти вчиниш у таких ситуаціях? Пройди лабіринтом і дізнайся, який ти друг (по́друга).

1 Друг розповів тобі таємницю.

Ти розповіси її оточенню.

Нікому не розкажеш.

2 Подруга не виконала домашнього завдання.

Ти даси їй списати.

Поясниш, як треба виконувати.

Поміркуй над своїми вчинками. Зроби висновки.

3 Друг подарував тобі на день народження непотрібну річ.

Ти відкладеш подарунок.

Подякуєш другові.

Ти справжній друг (подруга)!

[1] **Тактовний** — який володіє почуттям міри.

Я І ІНФОРМАЦІЯ

Інформа́ція — це відомості, новини про події, предмети, явища.

Слухаючи, читаючи, спостерігаючи за навколишнім світом, спілкуючись, ми отримуємо інформацію. Передають інформацію за допомогою **повідомлень**.

1 Розкажи за малюнком, які повідомлення отримала Ганнуся.

- Наведи свої приклади повідомлень.

2 Прочитай текст. Відшукай у ньому помилки.

Ганнусі подобається досліджувати комах восени. Вони закопуються у грунті, ховаються підкорою.

- Яку інформацію містить текст?

3 Розглянь схему і дай відповіді на запитання.
Елзік прилетів на Землю із планети Сонячних золотавиків, де у нього теж є друзі.

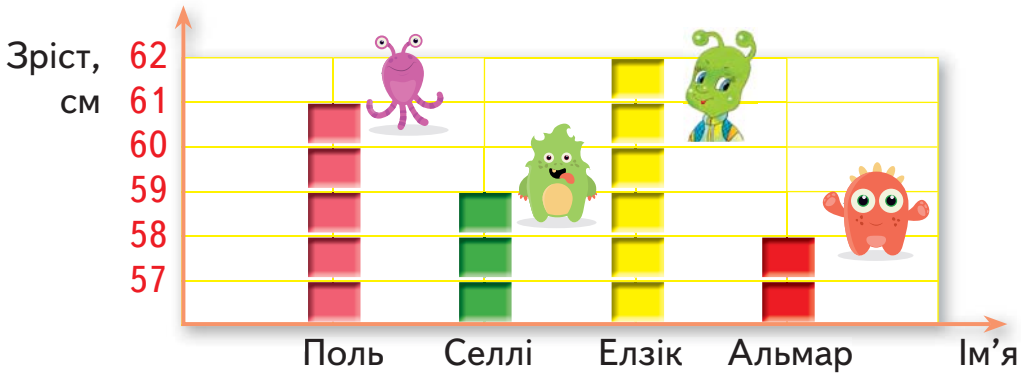

- Назви́ зріст Елзіка та його друзів.
- Хто із друзів Елзіка найнижчий? А найвищий?
- На скільки Елзік вищий за Селлі?

4 Розглянь різні ситуації. Опиши малюнки. Поміркуй, якими мали би бути дії Елзіка.

- Поміркуй і розкажи, до чого може призвести недотримання правил безпечної роботи за комп'ютером.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ[1]

Якщо переміщувати мишу, то на екрані монітора рухатиметься спеціальна стрілочка — **вказівник**.

Щоб вибрати об'єкт:

1. Поклади долоню на мишу, як показано на малюнку.
2. Установи вказівник на об'єкт.
3. Клацни (швидко натисни й відпусти) ліву кнопку миші.

Завдання

Вибирай сині кружечки, що з'являтимуться на екрані, та отримай цікавий малюнок.

Етапи виконання

1. Установи на зображенні синього кружечка вказівник.
2. Клацни (швидко натисни й відпусти) ліву кнопку миші.

[1] *Для вчителя.* Завдання виконують у програмі **GCompris**.

МОЄ ЗОВНІШНЄ Я

1 Чим ти відрізняєшся від своїх однокласників (однокласниць)? Склади розповідь за малюнками.

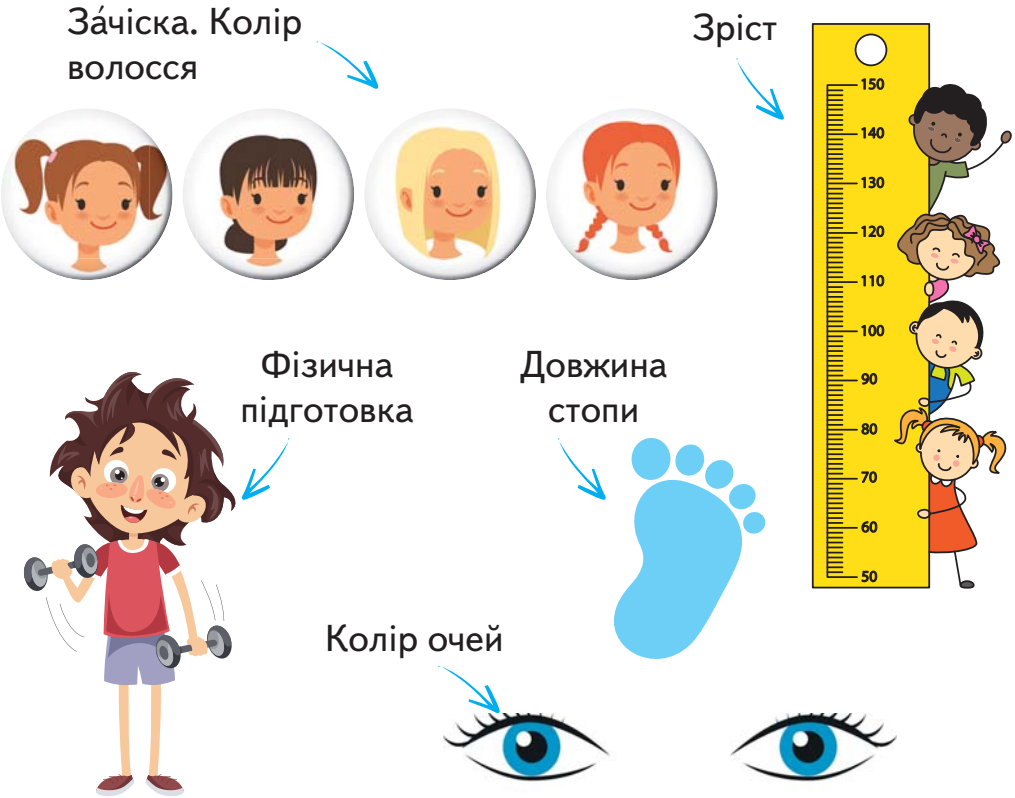

2 Склади розповідь про себе, добираючи з дужок слова, які описують тебе.

У мене (коротке, довге) волосся. Воно (темного, світлого...) кольору. У мене (сірі, карі, блакитні, зелені) очі.

3 Порівняй свій зовнішній вигляд у 1 класі і зараз. Що в тебе залишилося незмінним?

- Як ти вважаєш, чому люди іноді хочуть змінити свою зовнішність?
- Що ти хотіла б (хотів би) змінити у своїй зовнішності? Чому?

4 Оленка й Оксанка порівняли, що в них є спільного, і склали таблицю. Розглянь її і дай відповіді на запитання.

Спільне			—	—
	1	2	3	4
Відмінне				Зріст
	1	2	3	4

- Чого у дівчат більше: спільного чи відмінного?
- Що у дівчат відмінне?
- Утвори із цифр 1, 2, 3, 4 усі можливі двоцифрові числа. Назви́ в них кількість десятків та одиниць.

5 **Попрацюйте в парах.** Визначте, що означає бути охайною (охайним). Намалюйте ☺ у зошиті біля тієї думки, із якою ви погоджуєтеся. Порівняйте свої позиції.

Моя позиція

- ○ Стежити за чистотою свого одягу.
- ○ Дотримуватися правил особистої гігієни.
- ○ Якомога рідше прибирати на своєму столі.
- ○ Дбати про чистоту в кімнаті (класі).
- ○ Не застеляти ліжко.

1 Прочитай вірш. Дай відповіді на запитання.

Грицько Бойко

Хвастунець

Хлопчик Толя — молодець,
тільки трішки хвастунець.
Якось ми пішли на став.
Він мені таке сказав:
— Слово честі, не хвалюся,
я ні-чо-го не боюся!.. —
Враз на слові цім з дороги —
Толі ящірка під ноги.
З переляку, у тривозі
наш хвалько мерщій навтік.
Та спіткнувся на дорозі
й прикусив собі язик.

- Чи сподобалася тобі поведінка Толі? Чому?
- Які якості йому варто в собі виховувати?

2 **Попрацюйте у групах.** Які ви? Випишіть за схемою слова, які вас описують.

Що підходить саме тобі?

У школі я ... | Удома я ... | Із друзями я ...

Ввічливий ХВАЛЬКОВИТИЙ *рішучий* Жадібний
сміливий байдужий *щедрий* упертий
ТАЛАНОВИТИЙ балакучий **хитрий** боязкий
ВІДВЕРТИЙ грубий *СПРАВЕДЛИВИЙ*

- Чи однаковий (однакова) ти у різних ситуаціях?
- Чи однакові слова ви виписали?
- Зробіть висновок.

Внутрішній світ людини виявляється у її вчинках та поведінці.

3 Назви́ риси характеру зображених на малюнках дітей. Оціни їхню поведінку.

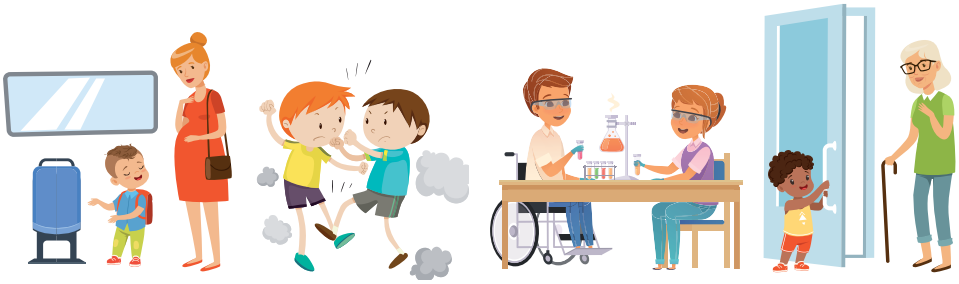

4 «Збери» прислів'я. Як ти його розумієш?

Красу —	мудрість —	доброту —
чують,	відчувають.	бачать,

Кожна людина має особисте я.

5 Що може вплинути на твій настрій? Як саме? Розкажи за світлинами.

- Що ти робиш, аби покращити настрій? Поділися із друзями.

Я НЕПОВТОРНИЙ (НЕПОВТОРНА)

1 Розглянь світлини. У чому діти схожі? А відмінні?

- Як ти вважаєш, чи однакові близнюки за характером?
- Поміркуй, чи існують цілком однакові люди.

2 Знайди однакові долоньки.

- Скільки долоньок у кожному ряду?
- Скільки всього долоньок?
- Скільки долоньок кожного з кольорів?
- А чи можливе таке у реальному житті?
- Чи є люди з однаковими відбитками пальців?

3 **Творча майстерня.** За допомогою відбитків пальців і фарб спробуйте зробити такі малюнки.

4 Розкажи за схемою про схожі та відмінні твої риси і твоїх однокласників (однокласниць).

Схожість

- навчаємося в одному класі
- Україна — країна, у якій ми живемо
- нас навчають одні й ті самі вчителі

Відмінність

- різна зовнішність
- є хлопчики, є дівчатка
- подобаються різні уроки
- різні за характером
- кожен має улюблену страву

- Що спільне в тебе і твого друга (подруги)?
- Порівняйте свої потреби. Чи однакові вони? Зробіть висновок.

Кожна людина (дитина) є індивідуальною, унікальною і неповторною. Це поєднання зовнішності, поведінки, характеру та здібностей.

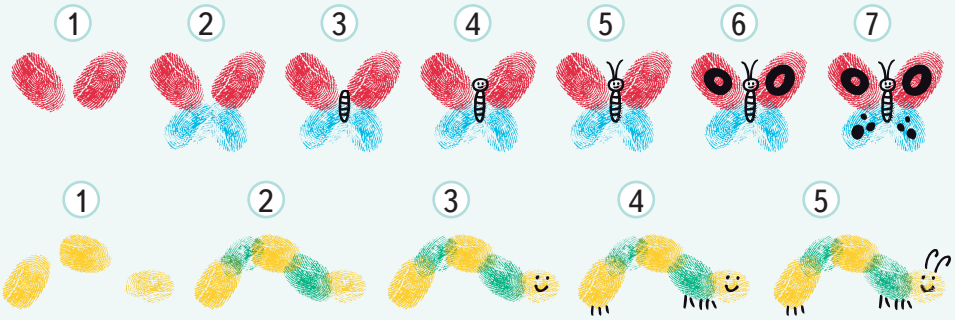

ДОСЛІДЖУЮ СВОЇ МОЖЛИВОСТІ

1 **Попрацюйте в парах.** Проведіть дослідження «Мої можливості». Чи змінилися вони за рік?

Назви́ за малюнками те, що ти вже добре вмієш робити.

- Порівняйте з однокласником (однокласницею) свої відповіді.
- Закінчіть речення.

  Я вже вмію ... . Я хочу навчитися ... .

2 Закінчи речення.

Важливим для мене є **вміння** ... .

Я пишаюся тим, що я ... .

Шкода, що мені не вдається ... .

Але **незабаром** я обов’язково ... .

- Визнач кількість голосних звуків та складів у виділених словах.

3 Чого ти хочеш навчитися? Постав перед собою цілі і склади розповідь за зразком.

МОЇ ЦІЛІ

Ціль 1. Навчитися різати овочі	*Ціль 2.* Навчитися плавати
Користь. Допомога дорослим	*Користь.* Правильна постава
План досягнення. Якомога частіше тренуватися	*План досягнення.* Записатися в секцію плавання. Регулярно її відвідувати
Терміни. 2 тижні	*Терміни.* 1 місяць
Зроблено чи ні.	*Зроблено чи ні.*

4 **Попрацюйте у групах.** Прочитайте слова у «хмарі» можливостей.

КОНСТРУЮВАННЯ *самостійне планування* *оцінювання своїх дій* **Допомога старшим** допомога друзям **малювання** *ПРАСУВАННЯ РЕЧЕЙ*

- Обговоріть у групах, які можливості у вас спільні. Створіть свою «хмару».

ЯК Я СПРИЙМАЮ ІНФОРМАЦІЮ

1 Розкажи за малюнком, як людина сприймає інформацію. Наведи власні приклади того, яку інформацію і як можна сприймати за допомогою кожного з органів чуття.

Ніс — нюхова інформація

Язик — смакова інформація

Шкіра — тактильна інформація

Очі — візуальна інформація

Вуха — слухова інформація

2 Тіло людини може «говорити» — сприймати і передавати інформацію. Розкажи, що «говорить» тіло Елзіка.

- За допомогою яких органів чуття Елзік сприймає інформацію?

3 Поміркуй, яку інформацію про погоду можна отримати із цих малюнків.

4 Прочитай текст.

Твої вчинки та вчинки інших людей викликають **емоції**. Це — радість, горе, спокій, смуток, здивування, хвилювання.

Емоції радості — позитивні, а емоції смутку — негативні.

- Доповни схему.

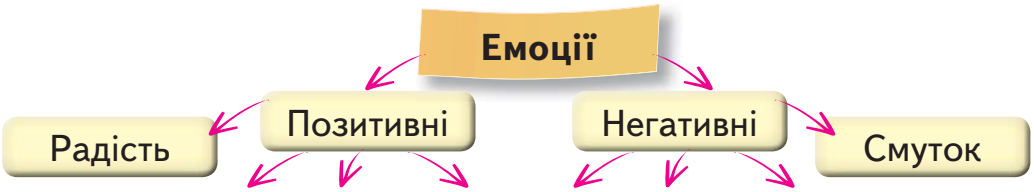

- Поміркуй, що піднімає тобі настрій. А що засмучує? Як ти виражаєш почуття?

5 Для того, щоб передати інформацію про емоції, придумали умовні позначення — «смайлики».
Які емоції передають «смайлики»?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Заміни знак питання на фрукти.

Етапи виконання

1. Подивись уважно на екран монітора.
2. Поміркуй, що має бути зображено замість знака питання.
3. Додай фрукти, яких не вистачає, — вибери їх із нижнього рядка.

Для вибору об'єкта на планшеті чи смартфоні потрібно виконати швидке натиснення пальцем.

ВИЯВЛЯЮ МОЇ ВПОДО́БАННЯ

1 Якими можуть бути вподобання? Поміркуй і розкажи за схемою.

- Розкажи за схемою про свої вподобання.

2 Розкажи про вподобання дітей у їжі.

- Назви́ українські традиційні страви. Полічи у їхніх назвах кількість звуків та букв.
- Які страви корисні, а які — ні?
- Порівняй свої вподобання у 1 класі та зараз. Чи змінилися вони? Як?

Уподобання протягом життя людини можуть змінюватися.

3 Розглянь діаграми вподобань учня у 1 і в 2 класах. Дай відповіді на запитання.

1 клас

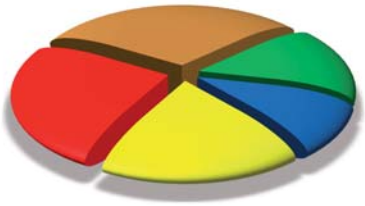

2 клас

— література — музика — їжа

— спорт — улюблений колір

- Які вподобання змінилися у другокласника найбільше?
- Що залишилося незмінним?

Це цікаво

Найдовший музичний інструмент у світі — це українська трембіта. Її довжина може досягати чотирьох метрів.

4 **Попрацюйте у групах.** Чи є серед зображених занять ваше улюблене? Обговоріть у групах, які є у вас спільні вподобання.

- Закінчи думку.
  Мені захотілося навчитися ... .

ЗАХОПЛЕННЯ МОЇХ ДРУЗІВ

1 Знайди на́зви захоплень.

м	а	л	ю	в	а	н	н	я	р	т
с	п	л	д	м	у	з	и	к	а	к
у	ц	ф	у	т	б	о	л	ф	я	т
и	в	и	ш	и	в	а	н	н	я	п
н	є	о	у	д	о	с	л	і	д	и
т	у	ч	и	т	а	н	н	я	ї	ю
м	о	д	е	л	ю	в	а	н	н	я
в	ц	р	і	г	р	и	к	о	д	ї

- Поміркуй, як ти можеш знайти для себе нове захоплення.

2 **Попрацюйте в парах.** За малюнками та описом уподобань дітей знайдіть їхні зображення.

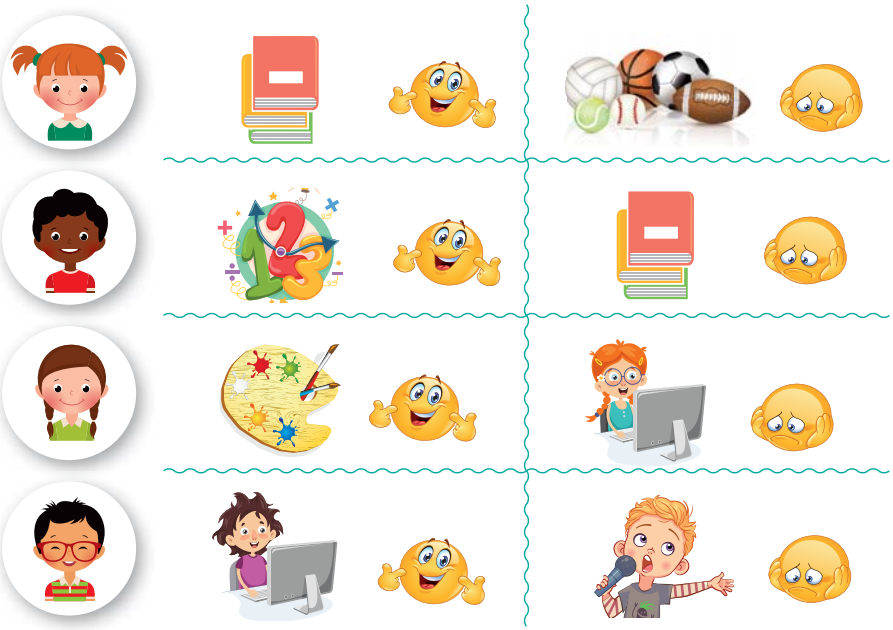

- Марійці подобається читати і не подобається займатися спортом.
- Оксанка захоплюється малюванням, але їй не подобаються комп'ютерні ігри.
- Олег цікавиться математикою, але не любить читати.
- Андрійко не вміє співати і більшість вільного часу проводить за комп'ютером.

3 Розглянь діаграму захоплень дітей класу і дай відповіді на запитання.

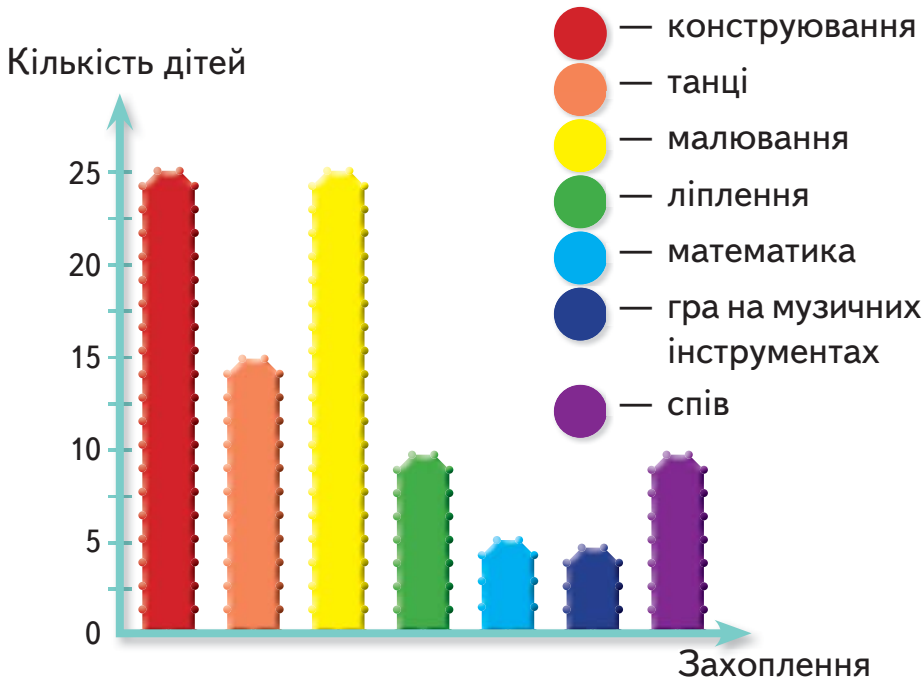

- Чим діти класу захоплюються найбільше? А найменше?
- Скільком дітям подобається танцювати? А ліпити? Кого більше і на скільки?
- Яку ще інформацію ти можеш отримати за діаграмою?
- Поміркуй, які ще можуть бути захоплення у другокласника (другокласниці).

ЗІ МНОЮ ЗМІНЮЄТЬСЯ МІЙ СВІТ

1 Розкажи за світлинами, як змінилася дівчинка та її інтереси.

Давно

Недавно

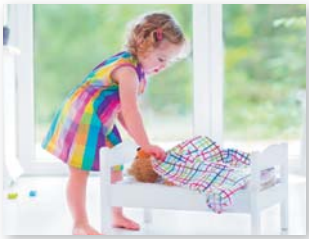

Зараз

- Пофантазуй, що може змінитися у майбутньому.

2 Що тебе цікавило раніше? Назви́ відповідні предмети. А що цікавить зараз?

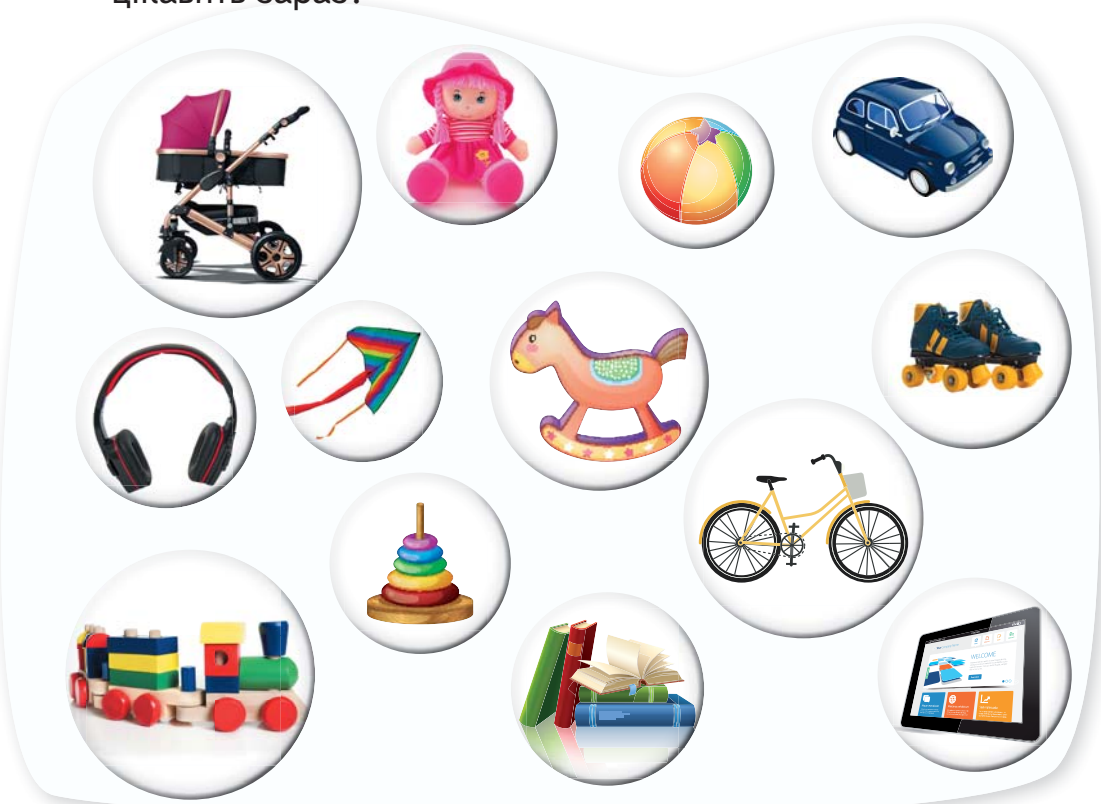

- Зроби висновки про те, що в тобі змінилося.
- Поміркуй, що в тобі залишається незмінним.

3 Розкажи за малюнками, як було раніше і як стало тепер.

Лягаю спати

У будні

У вихідні

Прокидаюся

У будні

У вихідні

- Поспостерігай і порівняй, о котрій годині ти прокидаєшся і лягаєш спати в будні та у вихідні. А як було рік тому? Зроби висновки, що ще змінилося в тобі протягом року, — почни розповідь словами «Тепер я можу...».

4 Розкажи, що змінилося у твоєму класі.

- Склади за схемами задачі. Розв'яжи їх.

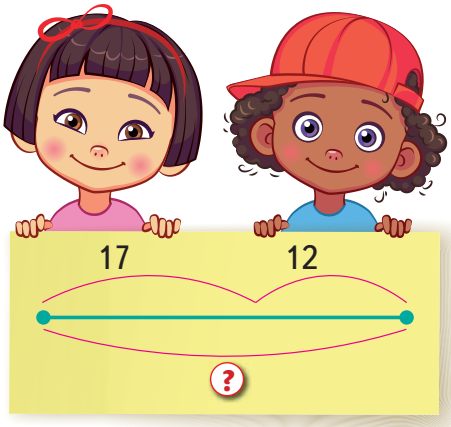

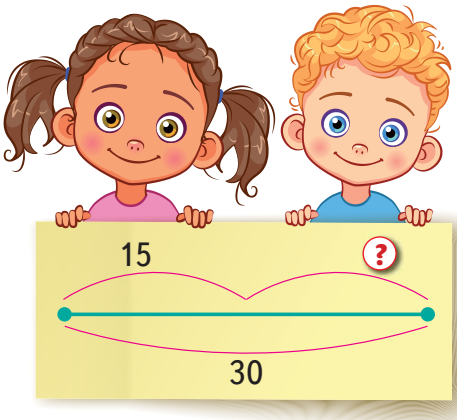

5 **Попрацюйте в парах.** Закінчіть думку.

Зі мною змінюється коло друзів, мої ... .

- Порівняйте ваші зміни.

1 **Попрацюйте у групах.**

Розкажіть за малюнками, яку інформацію ви можете отримати за допомогою зображених об'єктів.

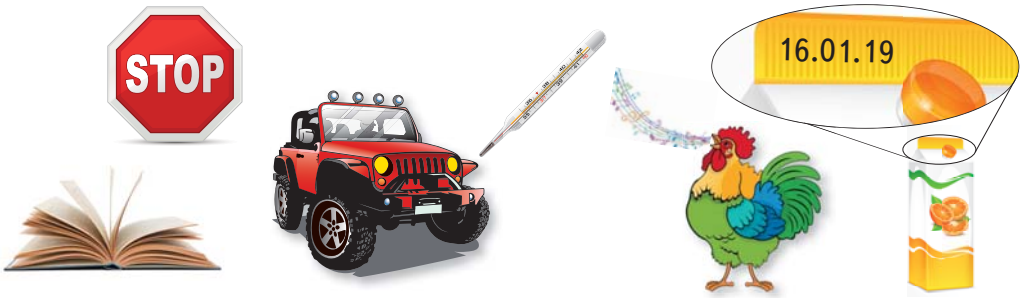

Повідомлення можуть бути усними, письмовими, у вигляді малюнків, умовних позначень, звукових і світлових сигналів.

2 Розглянь малюнки. Поміркуй, чи можна одну і ту саму інформацію передати за допомогою різних повідомлень.

- Створи власний знак, у якому буде закодовано якусь інформацію. Намалюй його у зошиті.

3 Ганнуся з Елзіком дослідили, зі скількох букв складаються імена деяких їхніх однокласників (однокласниць). Занесли дані до таблиці.

Ганнуся, Софійка	Галина, Олекса	Олесь, Павло	Олег, Іван
7 букв	6 букв	5 букв	4 букви

- Назви́ імена, у яких кількість букв і звуків відрізняється.
- У яких іменах є м'які приголосні звуки?
- Поясни правило вживання великої літери.
- Проведи і ти таке саме дослідження у своєму класі й заповни таблицю у зошиті.

4 Досліди, які жести допомагають тобі бути більш переконливим (переконливою), коли ти намагаєшся відстояти свою точку зору.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Щоб перемістити об'єкт:

1. Підведи до об'єкта вказівник.
2. Натисни ліву кнопку миші і, не відпускаючи її, перетягни об'єкт у потрібне місце.

Завдання

Збери малюнок із фрагментів.

Етапи виконання

1. Знайди фрагменти малюнка, яких не вистачає.
2. Перемісти фрагменти з лівої частини вікна на потрібне місце малюнка.
3. Коли всі частини будуть розміщені правильно, стане доступною кнопка OK. Вибери її і перейди до наступного малюнка.

Для переміщення об'єкта на смартфоні потрібно натиснути на нього пальцем і перетягнути.

1 Розкажи за схемою про права дитини.

Право на ім'я та громадянство

На інформацію

На медичну допомогу

На захист

На навчання

На відпочинок

На сім'ю

- Поміркуй, які обов'язки має дитина. А які обов'язки маєш ти?

Кожна дитина має права та обов'язки.

2 Прочитай вірш. Знайди потрібне слово в довідці.

Галина Несмашна

Пишаюсь тим, що я людина,
що маю розум, ... ,
що неповторна і єдина
і маю право на ... !

Слова для довідки: почуття, життя.

- Назви́ у словах з довідки наголошені склади.

1 червня — Міжнародний день захисту дітей.

3 Визнач за календарем, у який день тижня був Міжнародний день захисту дітей.

Червень 2019						
пн	вт	ср	чт	пт	сб	нд
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Вересень 2019						
пн	вт	ср	чт	пт	сб	нд
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

- Полічи, скільки днів минуло від 1 червня, якщо зараз 5 вересня.

4 Прочитай жартівливий вірш А. Костецького «Ніколи і нізащо дорослим не позаздрю». Дай відповіді на запитання.

- Що означає слово *пуд*?
- Чому автор не заздрить дорослим?
- Чи погоджуєшся ти з автором вірша?
- Чи хочеш ти швидше подорослішати? Чому?

5 **Творча майстерня.** Розкажіть за дитячими малюнками, що діти цінують у своєму житті.

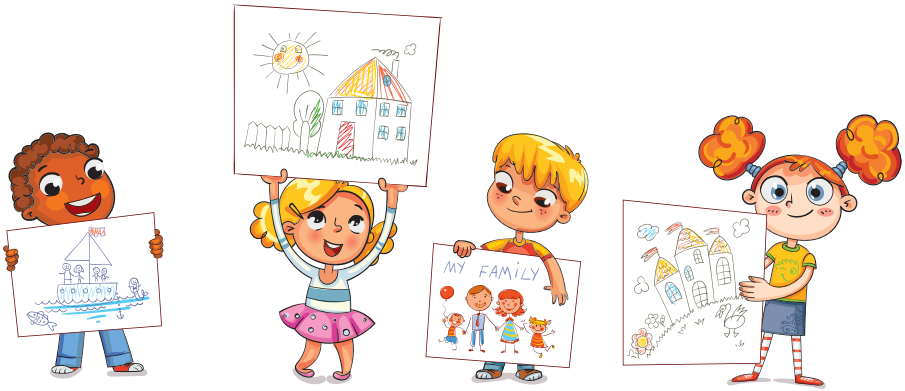

- А що цінуєте ви? Намалюйте. Допоможіть учителеві влаштувати у класі виставку ваших робіт.

ПІДСУМУЄМО. Я — ЛЮДИНА

1. Розглянь малюнки. Придумай назву до кожного з них.
2. Поміркуй, на якому малюнку зображено те, що було важливим для тебе раніше, зараз і буде в майбутньому. Поясни хід своїх міркувань.
3. Поміркуй і розкажи, які зміни відбуваються з дитиною з віком. Розкажи про зміни поведінки, емоцій, уподобань.
4. За малюнками опиши ситуації, коли виникає бажання допомогти. Наведи приклади вчинків, які можуть підтримати твоїх знайомих у різних ситуаціях.

5. Серед поданих слів вибери ті, які підходять до кожної із зображених ситуацій.

Смуток, радість, тріу́мф, страх, злість, агресія, безтурботність, натхнення, турбота, задоволення, захват, упе́вненість, повага, довіра, симпатія, ніжність, подяка, цікавість.

6. Користуйся малюнками у необхідній послідовності. Розкажи, як ти змінювався (змінювалася) з віком.

ВИВЧАЮ ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ

1 Назви́ за малюнками об'єкти навколишнього світу.

- Пригадай, які з них належать до неживої природи, а які — до живої.

2 Прочитай текст. Назви́ об'єкти неживої природи.

Прийшла до беріз осінь. Принесла **їм** золотисті стрічки́. Уплела їх **берізкам** у зелені коси.

Вийшло із-за хмар сонце. Подивилося воно на берези і не впізнало їх: у зелених косах — золотисті стрічки (*За Василем Сухомлинським*).

- Послідовно вимов звуки у виділених словах.

3 **Попрацюйте у групах.** Об'єднайте зображені об'єкти у групи:

1 група — за кольором
2 група — за формою
3 група — за смаком
4 група — за звучанням

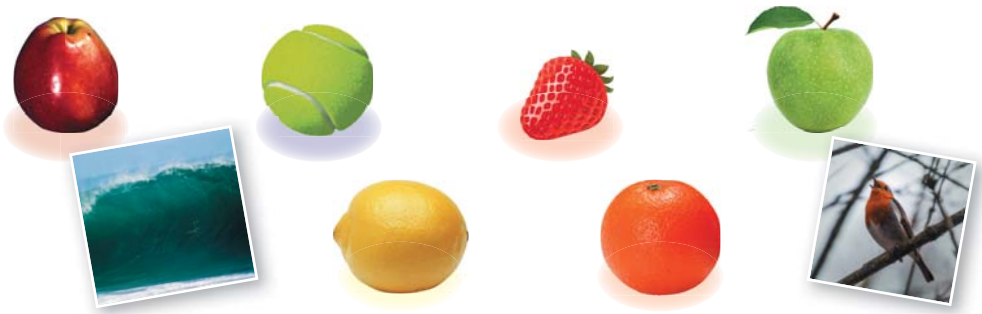

- За допомогою яких органів чуття ви виконали завдання?

4 Пригадай прилади, за допомогою яких ти можеш досліджувати світ. Назви́ їх. Що на малюнках «зайве»?

- Пригадай, із чого люди виготовляють книги.

5 Розв'яжи задачу.

Ялина вища за березу. Висота меншого дерева 12 м, воно нижче від більшого на 3 м. Яка висота ялини? Яка висота берези?

6 **Попрацюйте у групах.** Прочитайте вірш. Випишіть слова — на́зви дерев за абеткою.

Михайло Стельмах

Ми садили ліс у полі —
і дубочки, і тополі,
і осику, і ліщину,
і червону горобину...

7 **Творча майстерня.** Зробіть аплікацію за зразком (на вибір). Установіть послідовність дій.

- Листя яких дерев ти використав (використала)?

ЯКОЮ МАЄ БУТИ ІНФОРМАЦІЯ

1 **Попрацюйте у групах.**
Розкажіть за схемою, якою має бути інформація.

2 Визнач правильну інформацію.

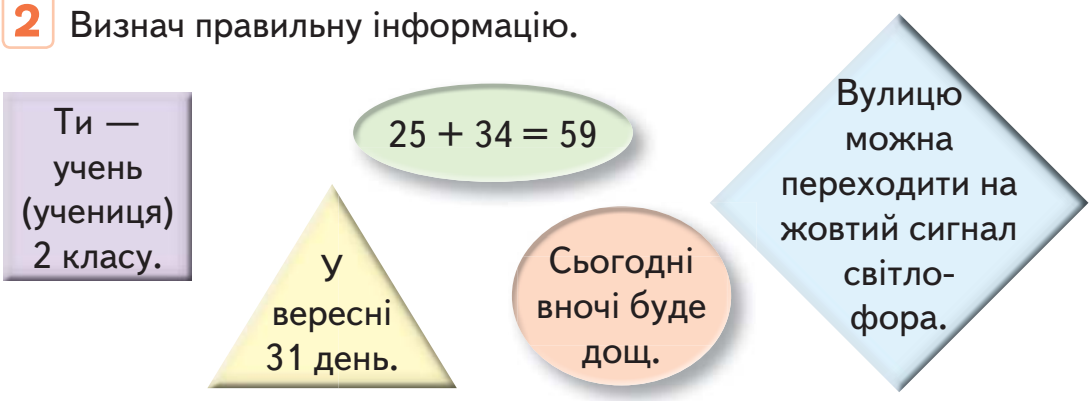

3 Визнач інформацію, яка є для тебе зрозумілою.

Місяць обертається навколо Землі.
1 м = 100 см.
У високосному році 366 діб.
Щоб знайти невідомий дільник, потрібно ділене поділити на частку.

4 Яку корисну інформацію ти отримаєш із поданого повідомлення?

У Києві +7 °С, похмуро, дощ.

5 Проаналізуй інформацію діаграми і дай відповіді на запитання.

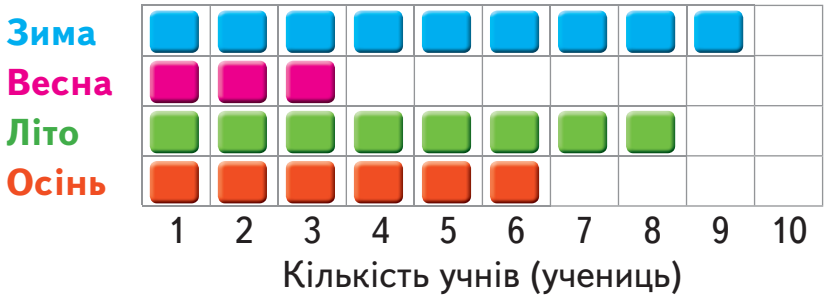

- Яка пора року учням подобається найбільше? А яка — найменше?
- Скільком дітям подобається осінь? А скільком — весна?

6 Розглянь листочки. Значення яких властивостей змінилися?

Колір
Форма
Розмір

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Навчися виконувати подвійне клацання лівої кнопки миші та забий якомога більше м'ячів у ворота.

Щоб виконати подвійне клацання:

1. Установи у потрібному місці вказівник.
2. Двічі клацни (швидко натисни і відпусти) ліву кнопку миші.

Етапи виконання

1. Прицільcя та забий гол пінгвіну Туксу.
2. Полічи, скільки м'ячів ти забив (забила) у ворота.

ДОСЛІДЖУЮ НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

1 У кожному ряду назви́ «зайвий» малюнок. Обґрунтуй свою думку.

- Які на́зви зображених об’єктів не можна поділити на склади? Поясни чому.

2 Прочитай вірш. Які букви «випали»?

Я метелика не скривджу, хай ..етить.
І ялинку не зрубаю, хай ..тоїть.
Не затопчу мурашинку, хай повзе.
Не зламаю з ду..а гілку, хай росте.
Не впущу сміття у рі..ку, хай бурлить.
Із гнізда яйце не ..кину, хай лежить.

- Назви́ об’єкти навколишнього світу, згадані у вірші.
- Поміркуй, що або хто може завдати шкоди навколишньому світу.

3 Розташуй значення виразів у порядку спадання. Розшифруй назву казки.

Т 18 – 13 + 1	О 18 – 11 + 5	П 18 – 14 + 9
Є 18 – 12 + 8	С 18 – 7 – 3	Я 18 – 4 – 7
О 18 – 9 + 6	Т 18 – 6 + 5	Р 18 – 10 + 3
О 18 – 2 – 7	Р 18 – 3 + 1	

- Чи можна сказати, що герої цієї казки належать до живої природи? А їхні будинки?

4 Додай до частин слів склади так, щоб утворилися слова.

сини..	дя..	со..вей
го..бець	біл..	..лека
івол..	..жак	..рел

- До якої природи належать ці об'єкти?
- Чи є слова, які не можна поділити на склади?
- Спиши спочатку слова, що містять два склади, а потім — три склади.
- До назв яких тварин подано звукові схеми?

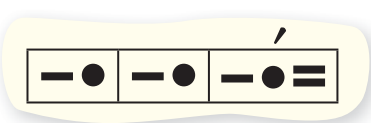

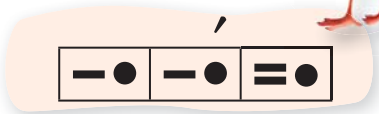

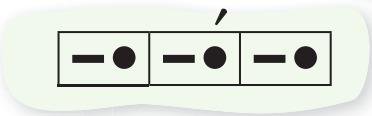

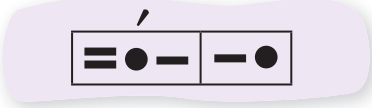

ДІЇ З ІНФОРМАЦІЄЮ

1 Розкажи за схемою, які дії можна виконувати з інформацією. Наведи приклади отримання, передавання, зберігання інформації.

2 Які дії виконує Ганнуся з інформацією (зберігання, передавання, опрацювання, пошук), якщо вона:

- записує цікаві факти про явища природи;
- розповідає їх друзям;
- шукає інформацію про погоду на найближчі три дні;
- вчить умовні позначення явищ природи;
- робить переклад тексту про північне сяйво з іноземної мови.

3 Ганнуся провела у класі опитування і з'ясувала, що люблять її друзі (подруги). Проаналізуй інформацію в таблиці та побудуй у зошиті відповідну схему.

Сік	Яблучне пюре	Свіжі яблука
6	4	15

- На скільки більше учнів люблять свіжі яблука, ніж яблучне пюре?
- Скільки всього учнів брало участь в опитуванні?
- Назви́ фрукти, овочі, ягоди, які дарує осінь. Чим вони корисні?
- Проведи таке саме опитування у своєму класі. За результатами склади таблицю.

4 Елзік створив композицію з назвою «Жовтень». Що він наплутав?

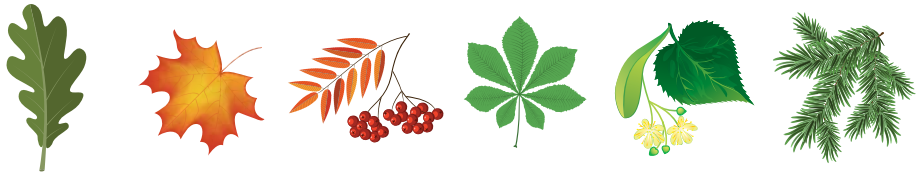

горобина каштан липа сосна клен дуб

5 Добери до поданих слів слова із протилежним значенням. Запиши їх у зошит. Користуйся довідкою.

Тихий, колючий, веселий, солодкий.

Довідка: сумний, гіркий, шумний, гладенький.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Сьогодні ти вчитимешся запускати програми на виконання.

Для цього:

1. Знайди на екрані монітора значок програми.
2. Підведи до нього вказівник і двічі клацни ліву кнопку миші.

Завдання

Полічи зірочки відповідного кольору.

Етапи виконання

1. Знайди значок і запусти програму на виконання. Почне працювати програма **GCompris** — «Я розумник».
2. Послідовно вибери →

.
3. Верхній рядок зірочок — зменшуване. Якщо ти вибереш чарівний капелюх, заповниться другий рядок — від'ємник.
4. Усно обчисли різницю та познач потрібну кількість зірочок після знака «=».
5. Для завершення роботи із програмою вибери кнопку .

ФОРМА ЗЕМЛІ. ГЛОБУС

1 Пригадай, що таке куля. Назви́ предмети, які мають форму кулі.

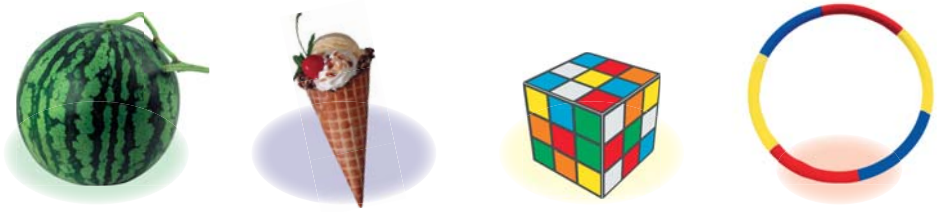

2 Розглянь малюнки. На що схожа форма Землі: на апельсин чи на блюдо?

Земля має форму кулі. Тому кажуть: **земна куля**.

Як побачити все, що міститься на поверхні Землі? Для цього виготовили її зменшене зображення — модель.

Модель — зменшене відтворення якогось об'єкта.

Модель нашої планети називають **глобусом**.

3 Розглянь глобус. Які основні кольори ти бачиш?

- Поміркуй, що позначено цими кольорами.

4 Розшифруй на́зви українських міст, які мріють відвідати діти.

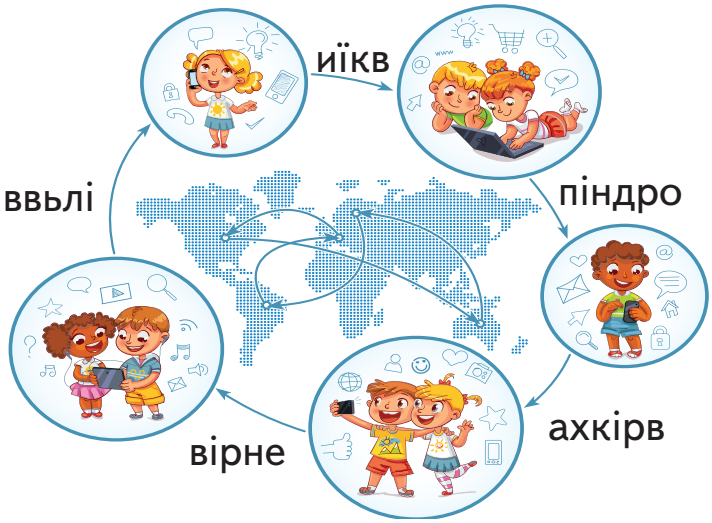

- Напиши у зошиті на́зви цих міст за абеткою.
- Усно доведи, чому слово *Київ* необхідно написати після слова *Дніпро*.

5 **Творча майстерня.** Зробіть плакат, малюнок, виріб на тему «Бережіть Землю». Влаштуйте у класі виставку робіт.

СПОСТЕРІГАЮ ЗА УТВОРЕННЯМ ТІНІ

1 Назви́ зображені предмети. Які з них прозорі, а які — непрозорі?

- Напиши у зошиті на́зви непрозорих предметів, поділяючи їх рисками для переносу.
- Підкресли слово, у якому звуків менше, ніж букв.

2 **Досліджуємо.**

- Візьми пластмасову і дерев'яну лінійки. Яка лінійка непрозора?
- Постав лінійки на столі так, аби на них падали сонячні промені. Чи утворюється тінь від дерев'яної лінійки? А від пластмасової?
- Які предмети утворюють тінь: прозорі чи непрозорі?

Непрозорі предмети на шляху світла утворюють тінь. **Тінь** — це темна частина поверхні, закрита від світла непрозорим предметом.

3 Виміряй своїми кроками довжину тіні від дерева опівдні та ввечері. Порівняй довжину тіней.

- Поміркуй і поясни, чому довжина тіні змінюється.

Довжина тіні залежить від висоти Сонця. Опівдні Сонце підіймається найвище, тоді тіні стають найкоротшими. Коли Сонце низько, тіні довгі.

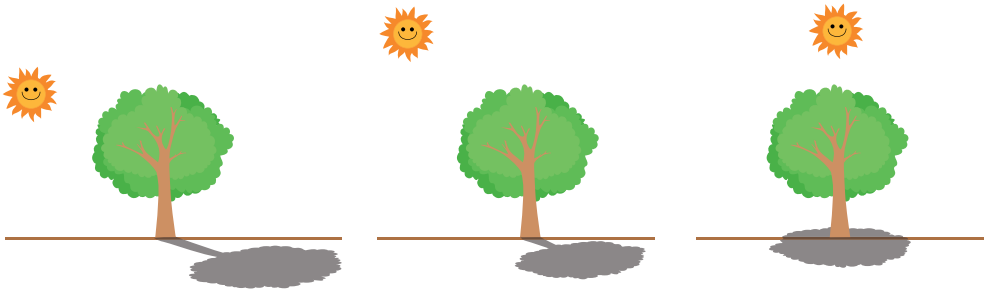

4 Розв'яжи задачу.

Оленка і Сашко вимірювали кроками довжину тіні від сосни. В Оленки вийшло 20 кроків, а в Сашка — 7 кроків. На скільки кроків більше вийшло в Оленки?

- Поміркуй, хто вимірював довжину тіні сосни ввечері. Обґрунтуй свою думку.

5 Знайди тіні дерев.

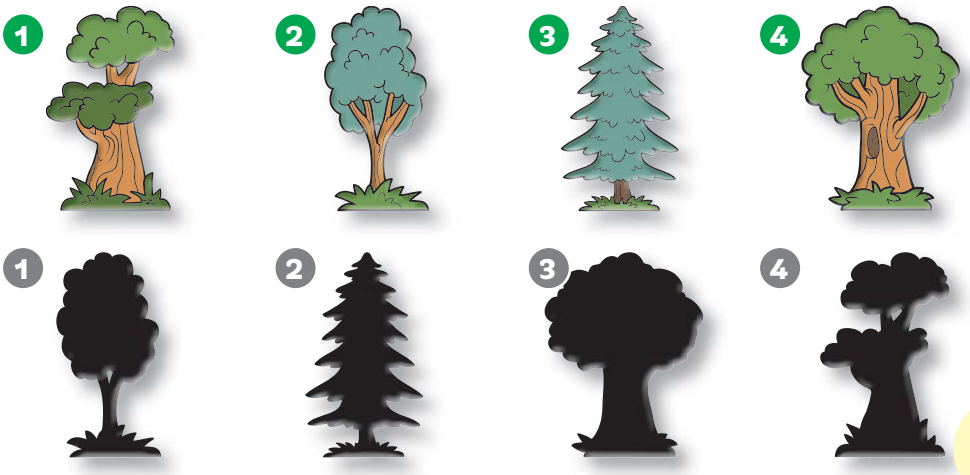

СПОСТЕРІГАЮ ЗА СОНЦЕМ

1 Розглянь світлини. Визнач за довжиною тіні, яку частину доби зображено. Обґрунтуй свою думку.

2 Пригадай, що таке по́лудень. Назви́ відповідний годинник.

Полудне́ва висота Сонця — це найвища точка на небі, у якій Сонце знаходиться опівдні (о 12 годині дня).

3 Назви́ малюнок полудне́вої висоти Сонця.

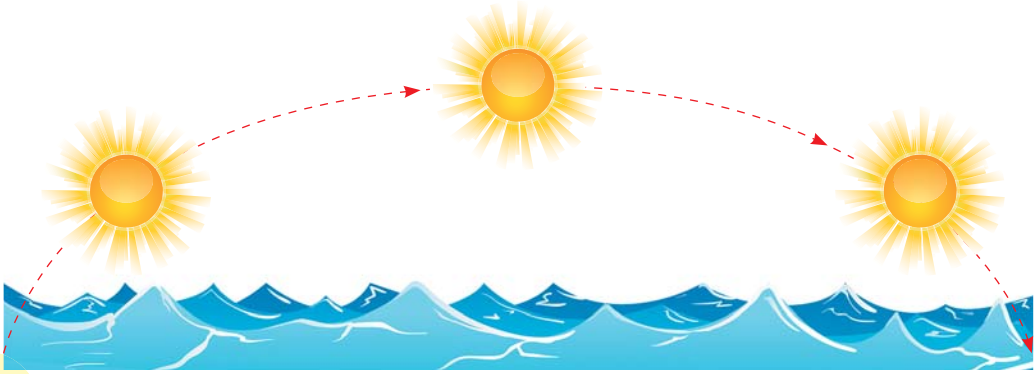

4 Прочитай текст.

Рано-вранці перші **промінчики** сонця торкаються землі. Воно пробуджує до життя людей і світ природи. Сонце — не **тільки** краса сходу, промені полудня та мальовничий захід. Без сонця не було б життя на землі.

- Назви́ кількість складів у виділених словах.
- Спиши їх, поділяючи рисками для переносу.

5 Поміркуй, що є спільного у зображених об'єктах.

- Об'єднай слова у групи за спільною частиною слова.

Земля, західний, вітерець, земляк, захід, провітрювання.

6 Склади за малюнками і схемами задачі на знаходження різниці та суми. Розв'яжи їх.

1

2
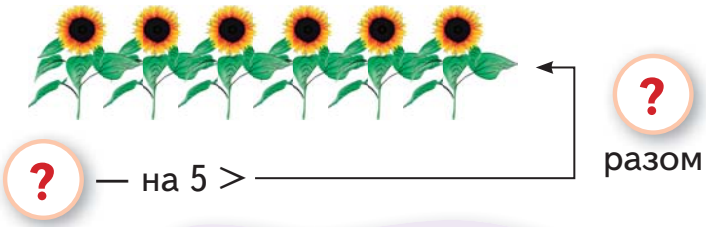

3
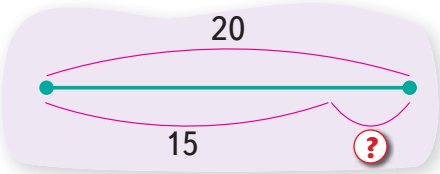

ЧОМУ БУВАЄ ДЕНЬ І НІЧ?

1 Назви́ зображені об'єкти природи.

- Із перших літер назв об'єктів утвори слово. Пригадай, що воно означає.

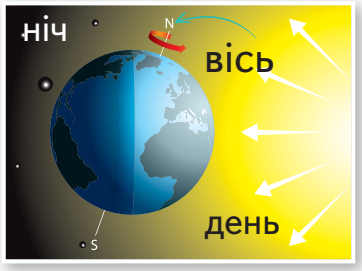

Завдяки глобусу можна дізнатися не лише про форму Землі. Наша планета весь час обертається навколо своєї осі.

Вісь — уявна лінія, навколо якої обертається Земля.

Там, де її поверхня освітлюється Сонцем, — день. А з протилежного боку — ніч. День і ніч утворюють добу. Доба триває 24 години.

2 Назви́ зображені частини доби.

3 **Попрацюйте у групах.**

Прочитайте вірш. Про яку частину доби в ньому йдеться?

Надія Красоткіна

Ми заходимо в школу раненько,
лиш встає світанкова зоря.
І беремось до книжки хутенько,
щоб відкрити річки і моря.

- Спишіть слова, що містять:

1 група — один склад **2 група** — два склади.

4 Скільки годин пройшло від початку доби, якщо зараз:

- 14 год
- 16 год
- 20 год 30 хв
- 3 год
- 5 год
- 23 год 59 хв

5 Назви́ відомі тобі геометричні фігури.

6 **Творча майстерня.** Зробіть аплікацію з геометричних фігур на тему «Нічне небо».

ХТО ВНОЧІ НЕ СПИТЬ?

1 Прочитай вірш.

Надія Красоткіна

На зміну дню

Червоніє вечорове небо,
на воді стежиночка ясна.
Ночі **заступити** зміну треба,
розсилає темряву вона.

Та недовго їй хазяйнувати,
час її скоренько відійде.
Ось і **півні** почали співати,
незабаром сонечко зійде.

- Про які частини доби йдеться у вірші?
- Усно поділи для переносу виділені слова.

2 Відгадай загадки і дізнайся, які тварини вночі не сплять.

Не стулить і на мить очей —
вночі полює на мишей.
Зате удень відпочива,
ні, це не кішка, це ... .

Невеличка та сіренька
в нірці мешкаю тихенько.

Я сірий хижак лісовий,
для звірів я дуже страшний.
Живу я в глибокій норі,
полюю і вию вночі.

- Які ще тварини не сплять уночі? Наведи приклади.

Це цікаво

Кажани ведуть нічний спосіб життя. Удень вони сплять, повиснувши вниз головою. Кажани здатні без зору обходити перешкоди.

3 Знайди 7 відмінностей.

4 Який шлях подолав зайчик, утікаючи від вовка?

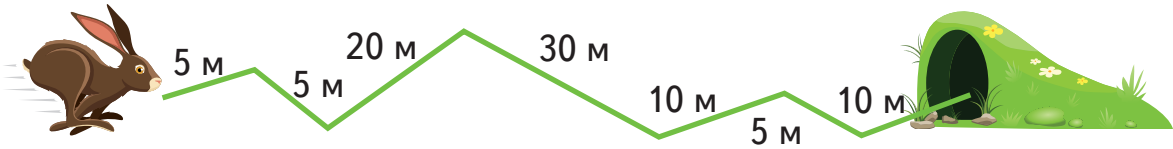

5 **Творча майстерня.** Зробіть із кольорового паперу сову.

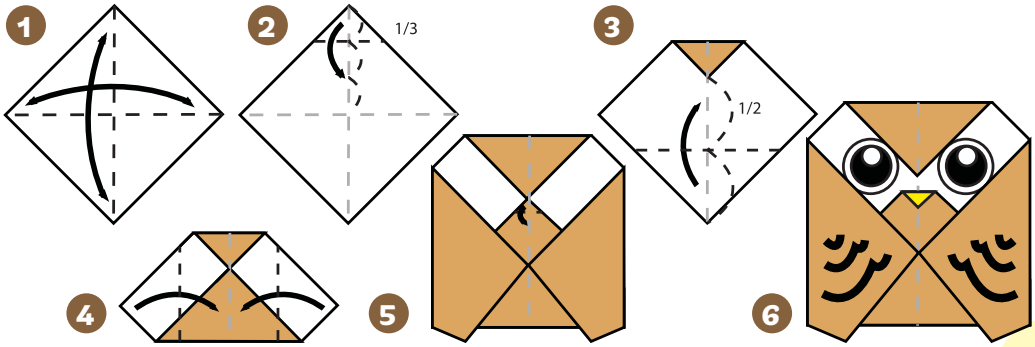

ЦИФРОВІ ПРИСТРОЇ

1 Поясни, які пристрої використовують для роботи з інформацією. Які з них використовуєш ти? Як саме?

Портативний комп'ютер (ноутбук)

Стаціонарний комп'ютер

Відеокамера

Фотокамера

Калькулятор

Аудіоплеєр

Смартфон

Електронна книга

2 Які пристрої допоможуть тобі зробити світлини? А які — надіслати їх друзям? Відповідь обґрунтуй.

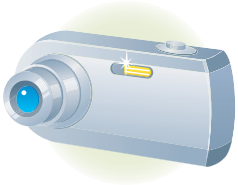

3 Які пристрої допоможуть тобі дізнатися прогноз погоди?

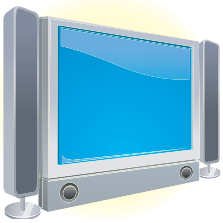

- Що на малюнках «зайве»? У назві «зайвого» предмета визнач кількість звуків і букв.

4 Цифрові пристрої потребують обережного ставлення. Як ти думаєш, чому? Поясни наслідки зображених дій.

5 Яка тінь належить Мудрунчику?

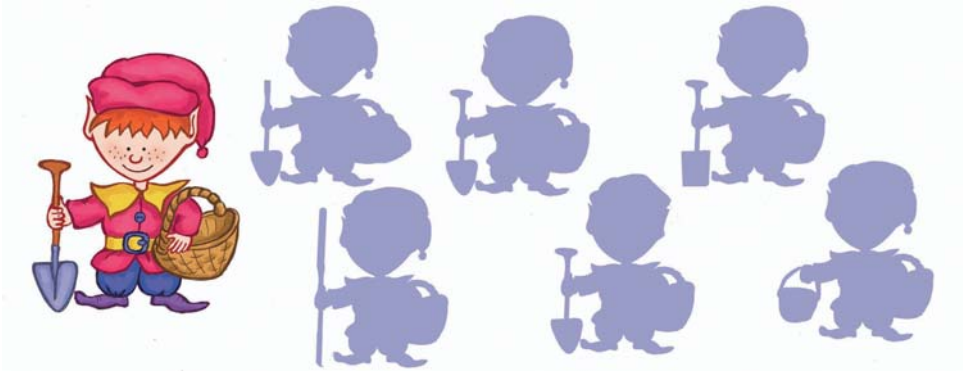

- Поміркуй, чи зміниться тінь Мудрунчика опівдні. Як саме? Обґрунтуй свою думку.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Попрацюй з календарем.

Етапи виконання

Запусти на виконання програму **GCompris**.

1. Послідовно вибери кнопки:

→

2. Розглянь календар і виконай завдання.

ВПЛИВ СОНЦЯ НА ЗМІНУ ПІР РОКУ

1 Скажи, у якій послідовності змінюються пори року. Укажи відповідну світлину.

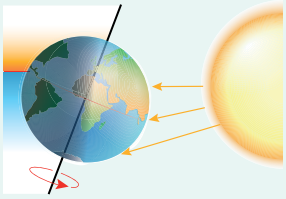

Унаслідок руху Землі навколо Сонця поверхня Землі освітлюється по-різному. Тому розташування Сонця на небосхилі в різні пори року також змінюється. Від річного руху Землі залежать зміни пір року.

2 Розкажи за малюнками, як змінюється розташування Сонця в різні пори року.

- Визнач за малюнками, скільки годин триває день і скільки ніч. Якій порі року відповідає кожний малюнок?

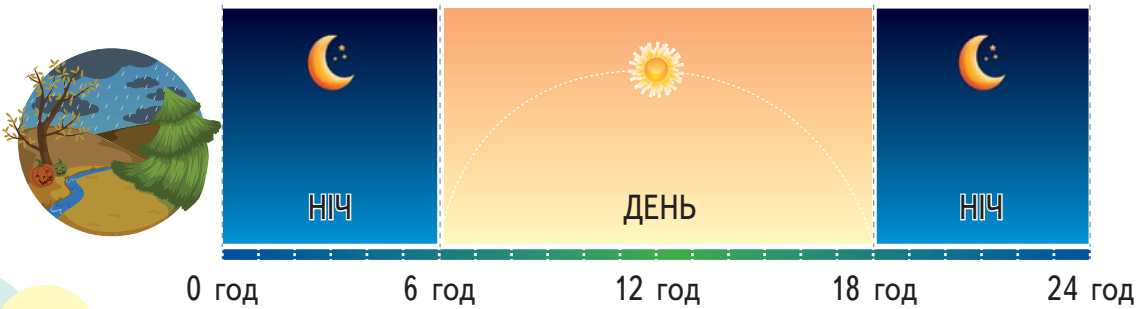

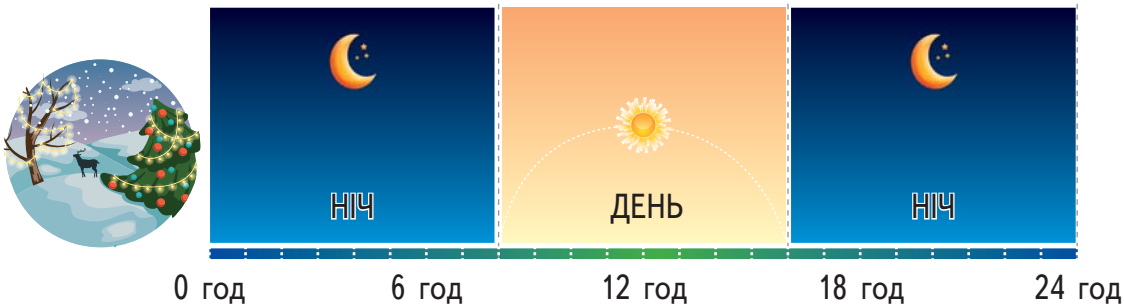

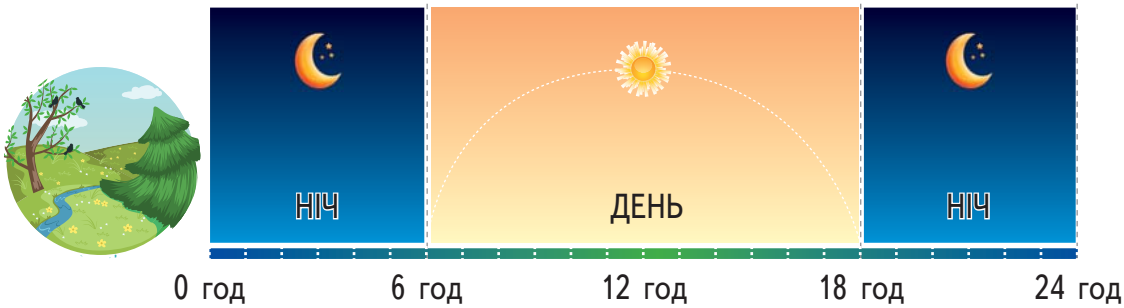

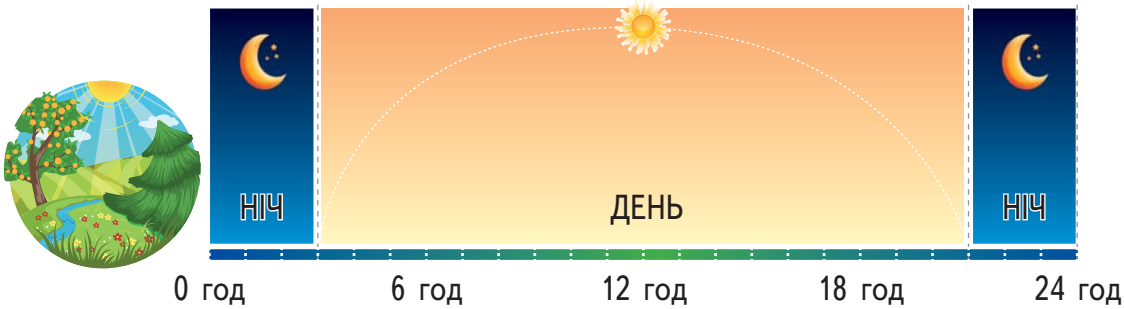

3 **Творча майстерня.** Зробіть сонце у зазначеній послідовності дій.

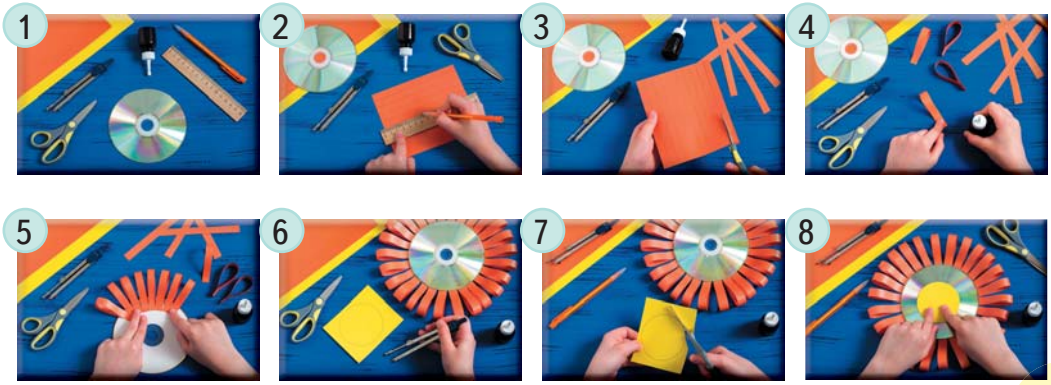

ВИВЧАЮ ПОРИ РОКУ

1 Пригадай свої спостереження за погодою у 1 класі. Як вона змінювалася у різні пори року?

- Назви́ зображені пори року та їхні ознаки.

2 Склади слова — на́зви місяців із таких звуків:

[л], [е], [п], [н´], [и]; [н´], [ч], [с´], [і], [е];
[в´], [к], [і], [е], [т], [н´]; [т], [и], [л], [с], [о], [а], [д], [п].

- Запиши утворені слова.
- Що вони називають?
- Назви́ всі місяці року.

3 Прочитай текст.

Сухе листя дощем спадало з дерев, торкалось об гілочки й шаруділо. Під ногами шелестіли цілі замети сухого, покрученого листя (*За М. Коцюбинським*).

- Про яку пору року йдеться у тексті?
- Спиши перше речення. Назви́ у словах наголошені голосні звуки.

4 Назви́ пори року за одягом дітей.

- Назви́ пори року, які відповідають звуковим схемам.

5 Якій порі року відповідає кожен об'єкт?

- Склади і запиши вирази. Обчисли їх значення.

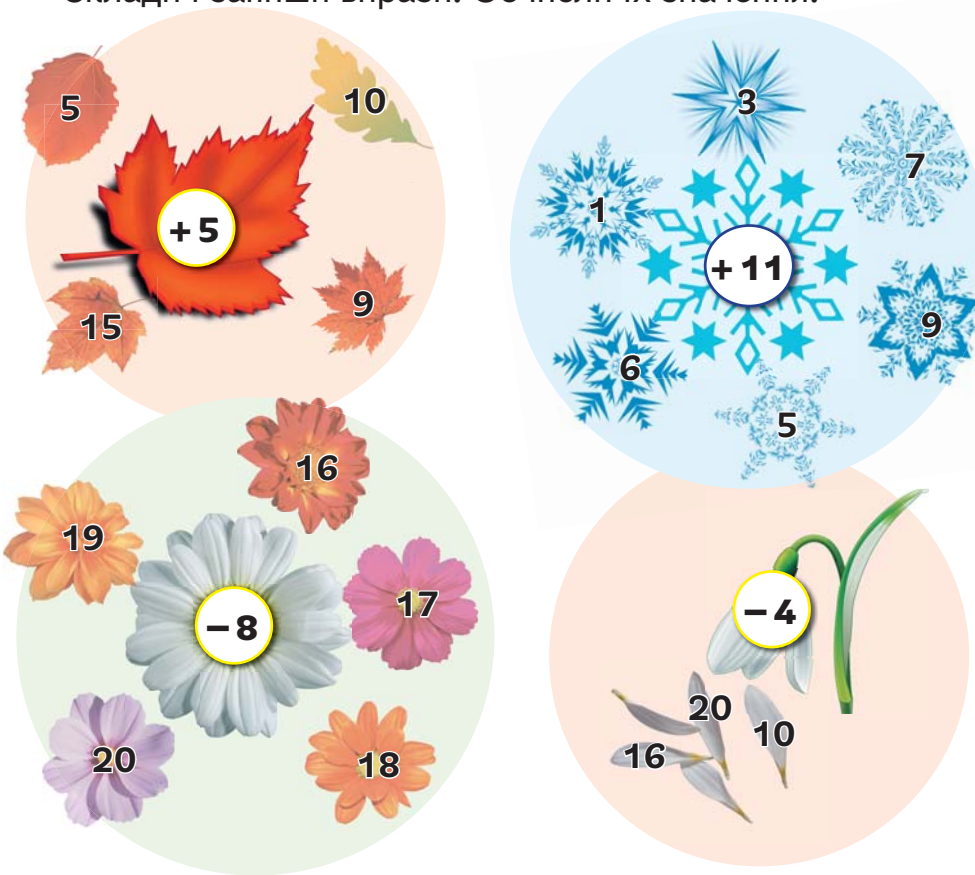

ПОРИ РОКУ ТА ЇХНІ ОЗНАКИ

1 Пригадай на́зви місяців. Об'єднай їх у групи за порами року.

Вересень, січень, березень, червень, жовтень, грудень, квітень, липень, листопад, лютий, травень, серпень.

- Запиши на́зви осінніх місяців за абеткою.

2 Назви́ за малюнками, що ти вдягнеш у різні пори року.

3 **Творча майстерня.** Розгляньте дитячі малюнки.

Що на них зображено?

Поміркуйте, чому малюнки мають такі на́зви.

- Спробуйте намалювати те саме (на вибір).

Грудень

4 Обчисли значення виразів. Знайди їх значення на парасольках.

- Пройди доріжками і перевір правильність обчислень.

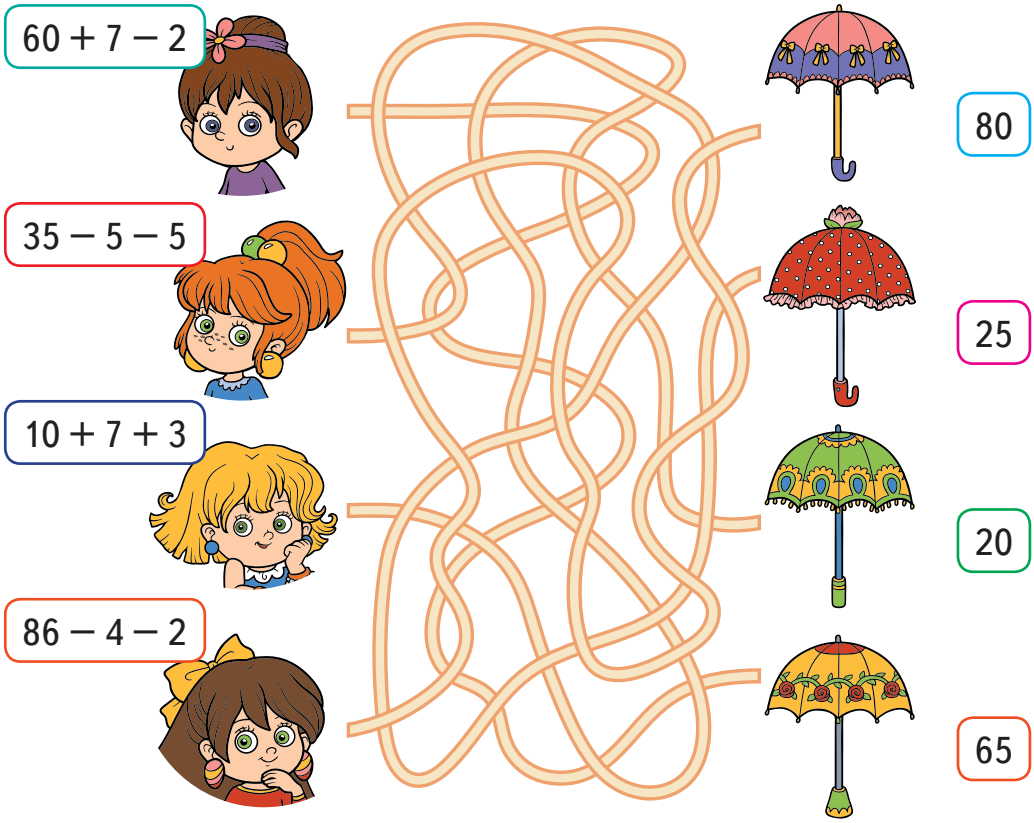

Травень

Липень

Жовтень

УПІЗНАЮ ПОРИ РОКУ

1 Прочитай вірш.

Валерій Зінченко

Осінь намалюю

Вітерець-пустунець
між дерев гарцює.
Я візьму свій олівець,
осінь намалюю.

Верби в жовтому вбранні
опустили віти.
Відлітають журавлі,
журяться за літом...

- Полічи голосні звуки у виділених словах і зроби висновок про кількість складів у цих словах.
- Назви́ слова, у яких букви **ю**, **є** позначають два звуки.

2 **Попрацюйте в парах.** Пограйте в лото «Пори року». Об'єднайте малюнки у групи за зразком. Назвіть ці групи.

3 **Попрацюйте у групах.** Пройдіть лабіринтом, користуючись позначками. Ви маєте отримати число, записане на фініші.

КОМП'ЮТЕР — МІЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ПОМІЧНИК

1 **Попрацюйте в парах.** Розгляньте схему та обговоріть, як можна використовувати комп'ютер. А як використовуєте комп'ютер ви?

2 Розглянь малюнки і подумай, як люди цих професій можуть використовувати комп'ютер.

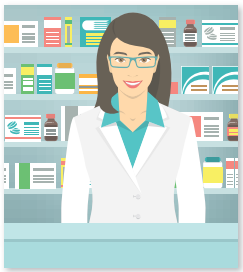

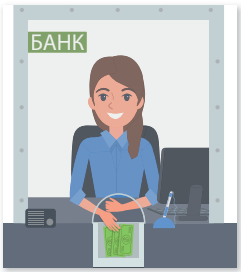

- Дізнайся у своїх батьків, як комп'ютер допомагає їм у роботі.

3 Друзі Елзіка пограли в лото «Пори року». У таблиці ти можеш побачити кількість балів кожного учасника гри.

Гравець	Поль	Селлі	Альмар
Кількість балів	5	8	7

- Хто із друзів Елзіка отримав найбільшу кількість балів? А хто — найменшу? Яка загальна кількість балів?
- За даними таблиці намалюй у зошиті діаграму.

4 Переглянь мультфільм «Про Настуню і комп'ютер». Дай відповіді на запитання.

- Що могла робити Настуня за допомогою комп'ютера? У чому він їй був помічником?
- За допомогою чого Настуня пізнавала навколишній світ? Як їй у цьому допомагав комп'ютер?
- Назви́ улюблений колір Настуні. Що вона намалювала?
- Чи може комп'ютер «захворіти»? Ця подія дійсна чи вигадана?
- Чому комп'ютер «захворів»? Зроби висновки.
- У яку пору року відбувається зображена подія? Обґрунтуй свою думку.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Установи зазначений час — перемісти стрілки годинника у потрібне положення.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму **GCompris**.
2. Послідовно вибери: →

.
3. Спочатку перетягни годинну стрілку в положення, яке відповідає зазначеній кількості годин, потім хвилинну стрілку встанови у положення, що відповідає зазначеній кількості хвилин.

4. Пригадай, скільки годин тривають день і ніч у день осіннього рівнодення. Установи на годиннику цей час.
5. Для завершення роботи із програмою вибери кнопку .

ПРИРОДА. ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ

1 Пригадай, що належить до природи. Назви́ на малюнку об'єкти неживої природи, а потім — живої.

2 Розглянь схему. Поміркуй, що означають стрілки на ній.

- Зроби висновок. Чи може жива природа існувати без неживої?

Природа буває нежива і жива. **Жива природа не може існувати без неживої.**

3 Прочитай вірш.

Микола Сингаївський

Фарби я взяв —
намалював:
дятлові — ліс,
ластівці — **небо**,
рибам — **озерце**.
Для всіх — моє **серце**.

- Назви́ об'єкти живої природи.
- Випиши виділені слова, познач наголос.

4 **Попрацюйте в парах.**

Пригадайте, що називають рукотворними об'єктами.

Поміркуйте, як утворити пари малюнків. Обґрунтуйте свою думку. Наведіть приклади.

5 Прочитай слова. Назви́ рукотворні об'єкти.

Дуб, кульбаба, комп'ютер, мурашник,
книга, олівець, олень.

- Назви́ наголошені голосні.

РОЗРІЗНЯЮ ОБ'ЄКТИ ПРИРОДИ

1 Прочитай текст. Добери до нього заголовок.

Я йду **стежкою**. Спостерігаю за **життям** лісу. У ньому можна побачити й **почути** багато цікавого. Ось із дерева на дерево стрибнула **прудка** білочка. У **дуплі** дуба — гніздо сови. Дятел вистукує дзьобом свою **музику**. Під кущем — нора лисиці.

- Назви́ об'єкти живої природи.
- Випиши виділені слова: спочатку двоскладові, а потім — трискладові.

2 У якому рядку зображено об'єкти неживої природи?

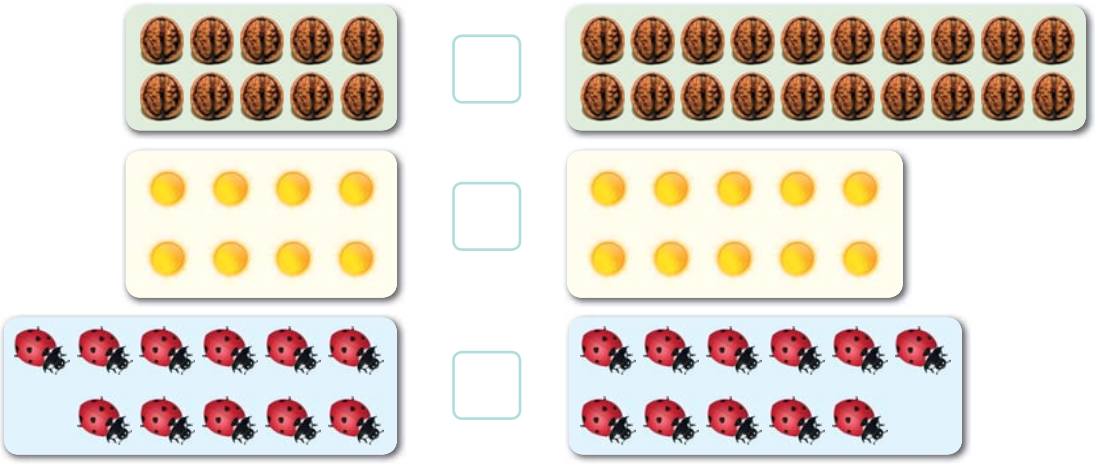

- Склади за малюнками рівності та нерівності. Запиши їх у зошиті.

3 **Творча майстерня**. Зробіть із пластиліну сонечко.

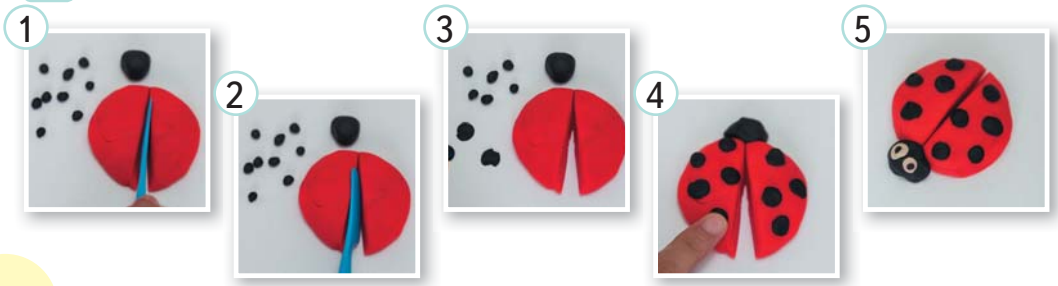

4 Прочитай загадки. Знайди малюнки-відгадки.

Квітка сонячна, красива
стане згодом сива-сива.
Вітерець її подмуха —
стане миттю сивим пухом.

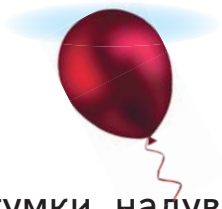

Нічне небо прикрашають,
мерехтять вони, палають.
Безліч складено казок
про красунь нічних — ... .

Я із гумки, надувна,
як повітря я легка.
Міцно мотузок тримай
та мене не відпускай!

- Назви́ об'єкти: спочатку — неживої природи, потім — живої і, нарешті, — рукотворні.

5 Обчисли значення виразів на кульках. Поміркуй, де чия кулька.

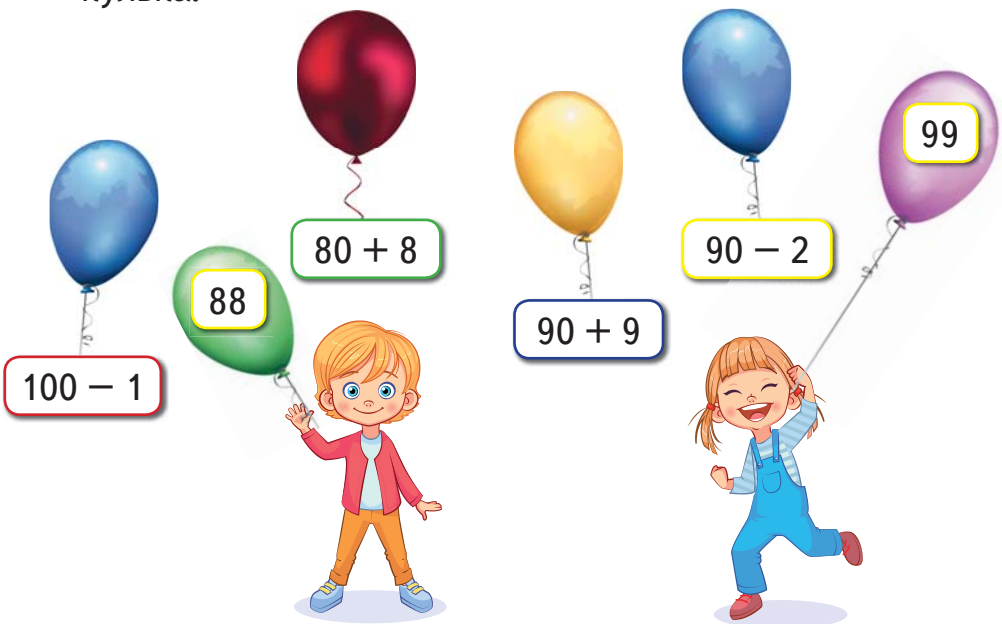

ЯВИЩА ПРИРОДИ

1 Відгадай загадки. Назви́ малюнки-відгадки.

Фарбоване коро́мисло
над річкою повисло.

Чим вата нижче,
тим дощик ближче.

Як нема мене — чекають,
як прийду — тікають.

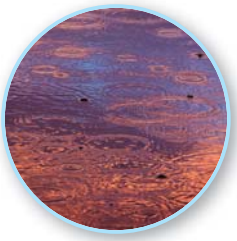

Що без леза і без зуба
розтина міцного дуба?

- Поміркуй, як можна відгадки назвати одним словом.

Зміни, які відбуваються у природі, називають **явищами природи**.

2 Розкажи за схемою, що належить до явищ природи.

- Доповни схему своїми прикладами.

3 **Попрацюйте у групах.**

Заповніть таблицю за зразком.

Що робить?	Явище природи	Рукотворний об'єкт
Блищить		
Стукає	?	?
Гримить	?	?
Свистить	?	?
Шумить	?	?

4 Назви́ серед поданих слів явища природи.

Зоря, дощ, вітер, брунька, стежка.

- Зміни слова так, щоб наголошеним став другий склад.

Зразок. Ка́зка — казки́.

5 Розв'яжи задачу.

- Дощ розпочався об 11 годині, а закінчився о 20 годині. Скільки часу йшов дощ?
- Чи правильно на годинниках зазначено час початку і закінчення дощу?

Початок

Кінець

РОЗРІЗНЯЮ ЯВИЩА ПРИРОДИ

1 Розглянь малюнки. Поміркуй, які явища можуть відбуватися із цими об'єктами.

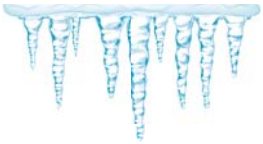

Це цікаво

Найбільший у світі метелик *атлас* живе в Гімалаях. Ро́змах його крил — 25 сантиметрів!

2 Розв'яжи задачу.

Розмах крил атласа — 25 см, а метелика адмірала — 6 см. У якого метелика розмах крил більший і на скільки?

3 Знайди і виправ помилки у твердженнях.

Сонце, зорі, повітря, вода, каміння, земля, мушлі, рослини — це нежива природа.

Рослини, гриби, тварини, людина, зорі — це жива природа.

Веселка, сніг, місяць, град, блискавка, ведмідь — це явища природи.

- Назви́ слова з ненаголошеним звуком [е]. Як правильно вимовляти ці звуки?

Це цікаво

У світі є ще одне явище природи, яке ти не можеш побачити в Україні, — полярне сяйво, коли небо світиться різними кольорами!

4 Утвори пари «об'єкт — явище природи» за зразком.

Сонце

Снігопад

Яйце курки

Танення льоду

Поява курчати з яйця

Лід

Сонячне затемнення

Сніжинка

5 Прочитай народні прикмети.

Грім у вересні — на теплу осінь. Рано **опадає** листя — на холодну зиму.

- Назви́ слова, які можна поділити для переносу різними способами.
- Прочитай виділене слово по складах. Полічи, скільки в ньому складів. Поясни, на скільки частин можна поділити його для переносу.

РОЗРІЗНЯЮ КОМП'ЮТЕРИ

1 Які комп'ютери ти використовуєш для навчання? Розкажи за схемою.

Персональні комп'ютери призначені для роботи на них однієї людини — персони.

- **Стаціонарні персональні комп'ютери** встановлюють у певному місці на тривалий час.
- **Портативні персональні комп'ютери** невеликі за розміром, їх можна переносити.
- **Планшетний та кишеньковий персональні комп'ютери** маленькі, не мають клавіатури.

2 Які із зображених предметів може замінити комп'ютер? Допоможи Ганнусі зробити вибір.

3 Прочитай текст.

Орієнтуватися на місцевості — значить вміти визначати своє місцезнаходження відносно сторін горизонту. Головний помічник — природа. Орієнтуватися можна за допомогою Сонця або місцевих ознак:

- гілки дерева з південного боку довші та густіші, а з північного — коротші;
- мох вкриває північний бік дерев та каміння;
- мурашники майже завжди розташовані з південного боку дерева, адже мурахи люблять тепло.

Доповни схему.

Орієнтування на місцевості

за допомогою Сонця

за допомогою місцевих ознак

4 Переглянь мультфільм «Як правильно сидіти за комп'ютером».

- Пригадай, як правильно сидіти за комп'ютером.
- Чи правильно сидить за комп'ютером Ганнуся? Чи правильно сидиш ти?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Побудуй схему колообігу води у природі.

Етапи виконання

1. Запусти програму **GCompris** на виконання.
2. Послідовно вибери кнопки: →

.
3. Послідовно вибери об'єкти і побудуй схему колообігу води у природі.

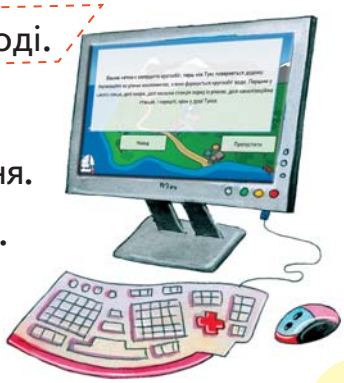

ПРИРОДА І ПОГОДА

1 Прочитай текст.

Уранці, збираючись до школи, Оленка запитує тата чи маму:

— Яка сьогодні погода?

— Сьогодні прохолодно, — відповідають їй, — іде дощ, але вітру немає.

- Поміркуй, навіщо Оленці треба знати, яка сьогодні погода.
- Розглянь малюнок. Чи за погодою вдягнулася Оленка?

2 Спробуй пояснити, що таке погода.

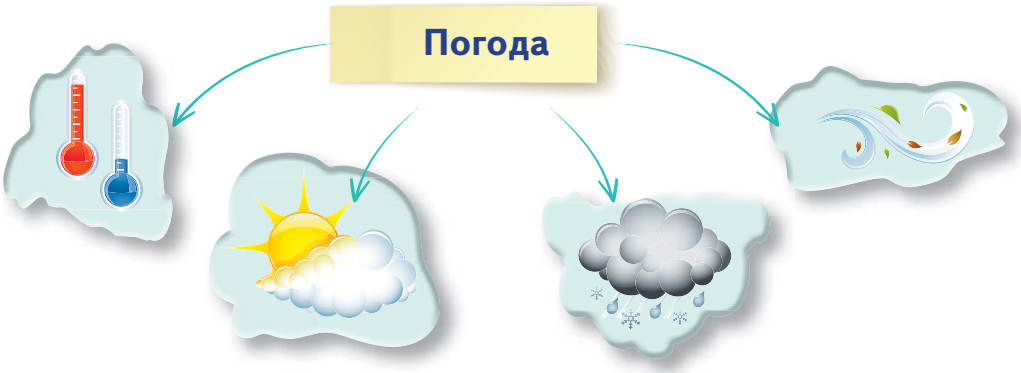

Погода — поєднання температури повітря, хмарності, опадів, вітру.

3 Назви́ слова, які характеризують погоду.

Похмура, велика, сонячна, кругла, **холодна**, дощова, **солоденька**, серйозна.

- Порівняй у виділених словах кількість букв, які позначають приголосні звуки.

4 Розглянь умовні позначення природних явищ.

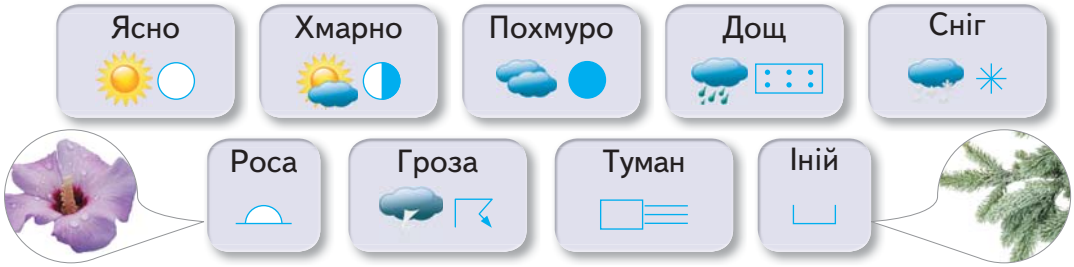

- Опиши, якою була погода протягом трьох днів.

18.09 СР		19.09 ЧТ		20.09 ПТ	
Ніч	●	Ніч	●	Ніч	●
Ранок	⁝⁝⁝	Ранок	○	Ранок	⁝⁝⁝
День	◑	День	○	День	◑
Вечір	◑	Вечір	●	Вечір	○

- Досліди, які явища природи повторювалися впродовж середи та п’ятниці.

5 Прочитай народні прикмети.

Вітер посилився — погода погіршиться.

Захід Сонця червоний і не захмарений — завтра буде ясно та вітряно.

- Дізнайся, які народні прикмети про погоду знають твої рідні. Чи справджуються ці прикмети?

6 Обчисли значення виразів на парасольках. Знайди їх на краплинках.

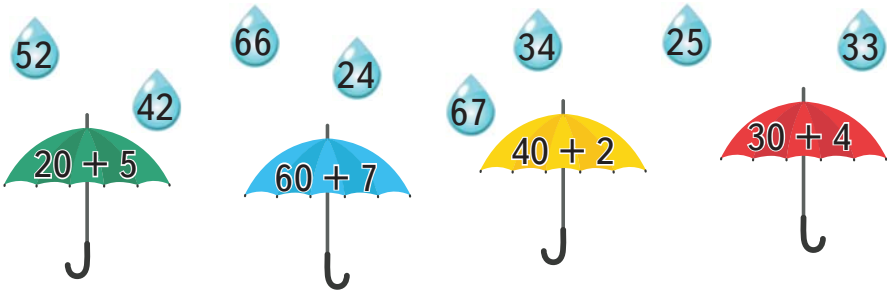

ПРАЦЮЮ З КАЛЕНДАРЕМ

Попрацюйте в парах. Діти склали календар. Розглянь його і виконай завдання.

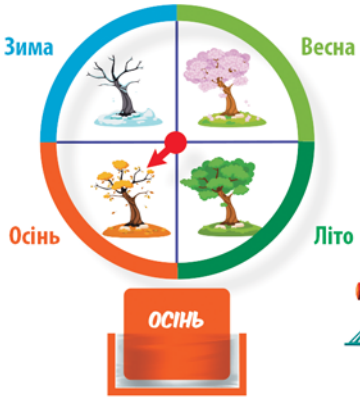

	1	2	
7	8	9	
14	15	16	
21	22	23	
28	29	30	

1 Січень
2 Лютий
3 Березень
4 Квітень
5 Травень
6 Червень
7 Липень
8 Серпень
9 Вересень
10 Жовтень
11 Листопад
12 Грудень

Пн Понеділок
Вт Вівторок
Ср Середа
Чт Четвер
Пт П'ятниця
Сб Субота
Нд Неділя

Рукотворні об'єкти

1 Визнач за календарем сьогоднішні дату, місяць і рік.

2 Скільки днів у жовтні? Який день тижня позначено на календарі?

3 Визнач за календарем, яке число було вчора? А буде завтра?

4 Скільки вихідних у жовтні? Які одноцифрові числа припадають на вихідні?

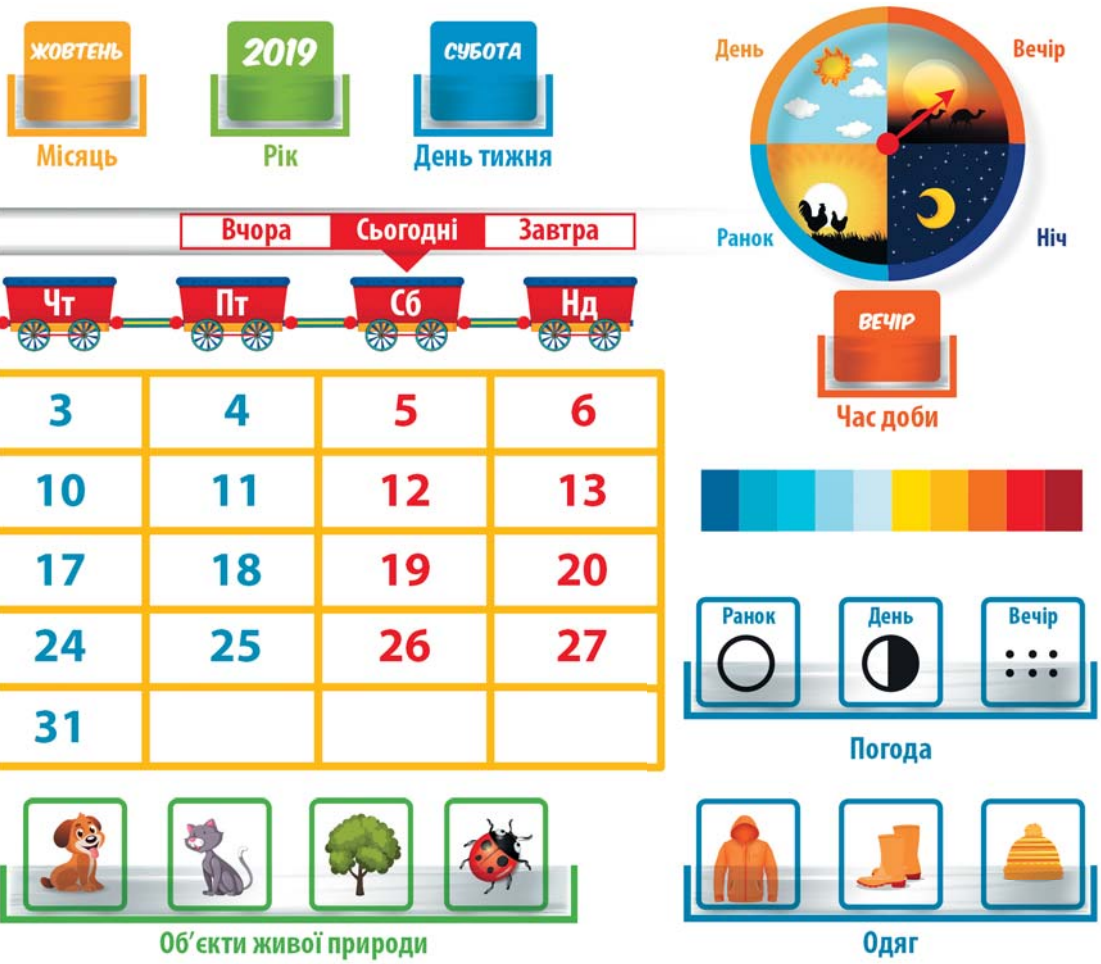

5 Чому 14 жовтня — вихідний день?
Що святкують українці цього дня?

6 Визнач за умовними позначеннями, якою була погода цього дня.

7 Назви́ об'єкти живої природи та рукотворні, які діти побачили протягом дня.

8 Постав за календарем запитання однокласнику (однокласниці).

ЯК ПРАЦЮЄ ТЕРМО́МЕТР?

1 Пригадай та укажи прилад, який допомагає дізнатися, холодно чи тепло на вулиці; визначає температуру тіла.

2 Що можна виміряти термометром? Розкажи за схемою.

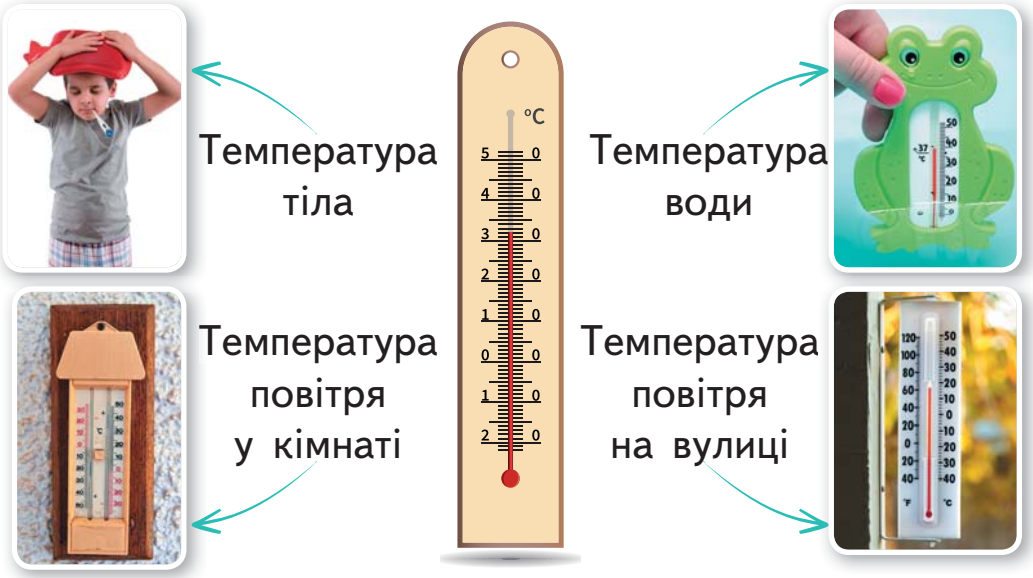

Температуру визначають **у градусах**.
Знаком ⊕ позначають градуси тепла, а знаком ⊖ — градуси холоду.

У термометрі є шкала з по́ділками. Вище від нуля — градуси тепла, нижче від нуля — градуси холоду. Коли тепло, рідина у трубці термометра піднімається, коли холодно — опускається.

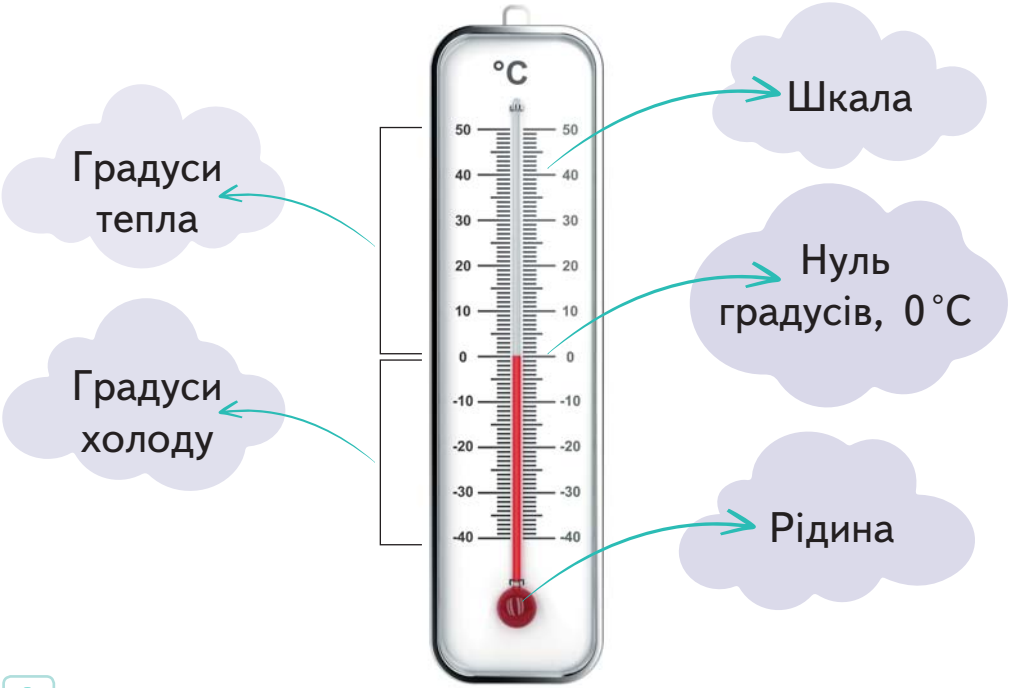

3 **Дослідіть.**

Щоб зрозуміти, як працює термометр, за допомогою дорослих проведіть досліди.

Дослід 1

Опустіть термометр у склянку з теплою водою. Що відбувається зі стовпчиком рідини у трубці термометра?

Дослід 2

Перенесіть термометр у склянку з холодною водою. Що відбувається?

РОЗРІЗНЯЮ ТЕМПЕРАТУРУ

1 Установи відповідність за зразком.

- Зверни увагу: температуру можна називати по-різному.

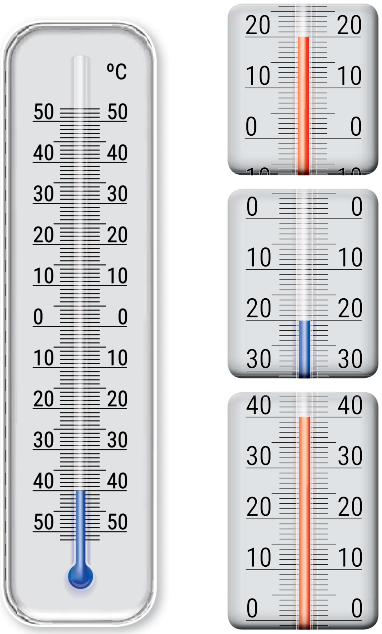

20 градусів морозу
20 градусів нижче нуля
−20 °C

40 градусів тепла
40 градусів вище нуля
+40 °C

20 градусів тепла
20 градусів вище нуля
+20 °C

2 Назви́, якій порі року відповідає зазначена температура.

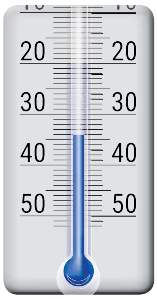

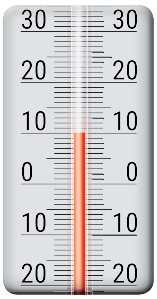

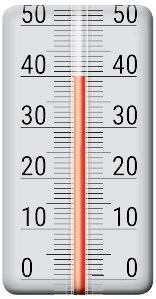

Осінь

Зима

Літо

- Яка зараз температура повітря на вулиці? А у твоєму класі?

3 Розв'яжи задачу.

Уранці температура повітря була 5 градусів тепла, а вдень — 11 градусів тепла. На скільки градусів змінилася температура? Вона підвищилася чи знизилася?

- Що ти вдягнеш відповідно до цієї температури?

- Поміркуй, чи можна захворіти, якщо вдягнутися не за погодою. Зроби висновок.

4 Прочитай жартівливий вірш.

Мама з татком на світанку
щось повісили на ґанку.
А Іванко і не зна,
що ото за дивина.

Біля ґанку все **кружляє**,
як дістатися не знає
до тієї дивини,
що прибита до стіни.
Мама каже до Іванка:
«То не просто забаганка,
а висить тепер на ґанку

в нас **термометр**, Іванку».
І Іванко зрозумів:
їх будинок захворів!

- Що переплутав Іванко? Чому таке сталося?
- Порівняй у виділених словах кількість букв, які позначають приголосні звуки.
- Назви́ слово, у якому є буквосполучення **хв**.

ВИВЧАЮ СКЛАД КОМП'ЮТЕРА

1 Розкажи за схемою, з чого складається комп'ютер.

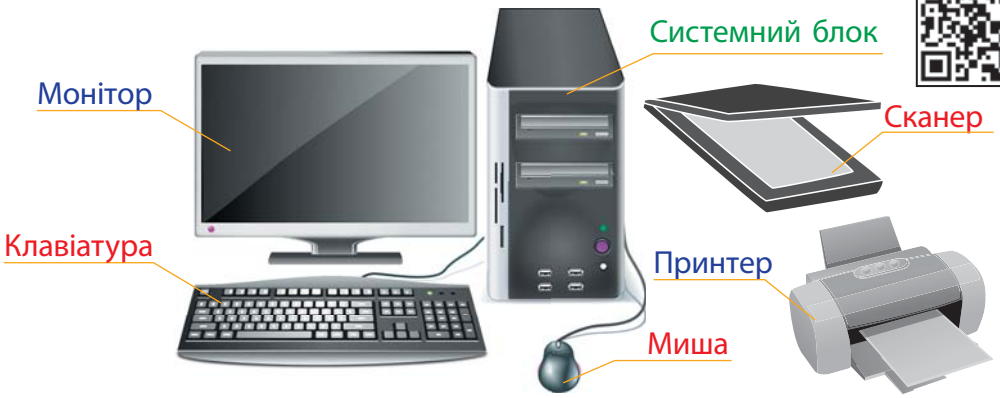

Клавіату́ра, миша, ска́нер — це **пристрої введення**.
Моніто́р, при́нтер — це **пристрої виведення**.

2 Серед предметів знайди ті, які можуть бути складовими комп'ютера.

Правила відповідального користування комп'ютером:

- правильно вмикай та вимикай комп'ютер;
- не встановлюй на комп'ютер нові програми без відома дорослих;
- якщо на комп'ютері відкрилось якесь неочікуване повідомлення, покажи його дорослим;
- не намагайся самостійно полагодити комп'ютер.

3 Проаналізуй інформацію і дай відповіді на запитання.

Сонячно	☀	☀	☀	☀	☀	☀	☀	☀		
Хмарно	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁	☁
Дощ	🌧	🌧	🌧	🌧	🌧	🌧				
Сніг	❄	❄	❄	❄						
Гроза	⛈	⛈	⛈							

- Скільки днів стояла сонячна погода? А хмарна?
- Скільки днів йшов дощ? А скільки днів була гроза?
- Яких днів було найменше? А яких найбільше?

4 У кожному рядку знайди зайве слово.

Монітор, клавіатура, фотоапарат, принтер.

Білий, чорний, добрий, синій.

День, тиждень, зоря, місяць.

Холодний, гарячий, теплий, червоний.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Упорядкуй об'єкти за вказаними властивостями.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму **GCompris**.
2. Послідовно вибери → .
3. Розташуй об'єкти із вказаними значеннями властивостей праворуч, а решту — ліворуч.
4. Коли всі об'єкти будуть розміщені правильно, вибери кнопку OK.

ВИВЧАЮ СТАНИ ВОДИ

1 Пригадай і назви́ за світлинами три стани води.

Рідкий

Твердий

Газоподібний

2 **Попрацюйте в парах.**

Об’єднайте малюнки у три групи за станом води.

3 Прочитай текст. Про який стан води у ньому йдеться?

Струмок був зовсім вузенький, як ни..очка. Він весело дзюрчав поза горо..ом, пе..ляв поміж вер..ами на лева..і. А по..ім вибі..ав на луг і гу..ився у траві

(*За В. Чухлібом*).

- Назви́ пропущені звуки: спочатку дзвінкі, а потім — глухі.

[д’] [т] [б] [п] [х] [г]

4 Розкажи за схемою про властивості води під час нагрівання й охолодження.

5 Перевір, чи правильно виконано обчислення.

5	+	8	−	7	=	6
+		+		+		+
9	+	5	−	6	=	9
−		−		−		−
6	+	8	−	9	=	7

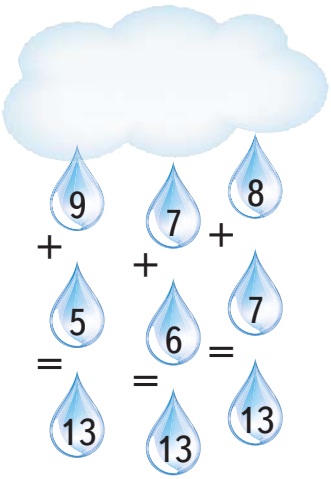

МІРКУЮ НАД ЗНАЧЕННЯМ ВОДИ

1 Поміркуй і розкажи, яку роль відіграє вода у твоєму житті.

- А яке значення має вода для рослин і тварин?
- Як вода впливає на твоє здоров'я?

2 Розглянь світлини. Розкажи, яку воду пити небезпечно. Обґрунтуй свою думку.

3 Пройди ланцюжком і дізнайся, скільки днів людина може прожити без води.

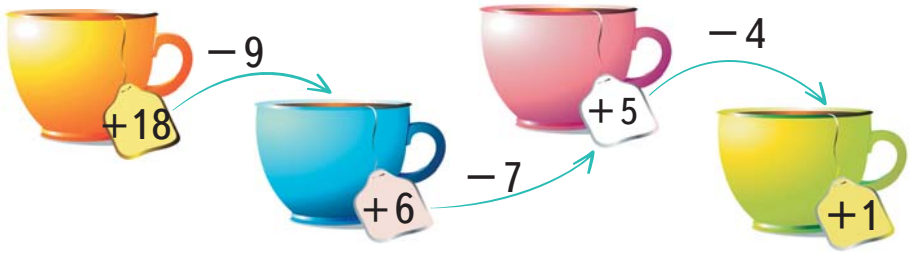

4 Прочитай, що забруднює воду.

Відхо́ди промислових підприємств.
Побуто́ве сміття.
Стічні́ води.

- Доповни перелік своїми прикладами.
- Як ти можеш зберігати чистоту річок та озер?

5 Прочитай речення.

Дніпро — не просто велика ріка, яка несе свої води територією України. Дніпро — це символ славної історії, що поєднує різні епохи.

- Випиши слова у два стовпчики: в один — зі звуком [н], а у другий — зі звуком [н´].

6 **Попрацюйте в парах.**

Як ви можете економити воду? Складіть розповідь за малюнком.

Економне використання води — це дбайливе ставлення до природи.

ПОВІТРЯ. ЩО ТАКЕ ВІТЕР?

1 Пригадай за схемою властивості повітря.

Газ — безфо́рмний стан. Повітря та водяна пара перебувають у газоподібному стані.

2 Назви́ винаходи людства, у яких використовують повітря.

- Що на малюнках «зайве»? Чому?

3 Прочитай вірш.

Дмитро Павличко

Стоїть на пагорбі вітряк,
де поле неокрає.
Хотів би він літати так,
як вертоліт літає.

Такі ж у нього крила є,
як мають вертольоти.
Але йому робить своє —
на хліб зерно молоти.

- Випиши з вірша слова у два стовпчики: в один — зі звуком [т], а у другий — зі звуком [т′].
- Назви́ слова з буквосполученням **ьо**.

Вітер — рух повітря. Під час нагрівання повітря розширюється, а під час охолодження — стискається.

4 Розв'яжи задачу.

На озері плавають 4 червоних і 3 синіх моторних човни, а також 7 вітрильників. Скільки всього човнів плавають на озері?

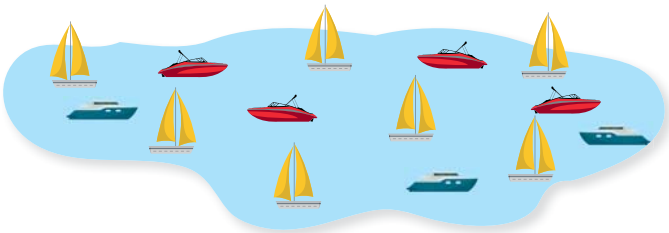

- Які човни пливуть за допомогою вітру?

5 **Творча майстерня.**
Зробіть із кольорового паперу вітрильники.

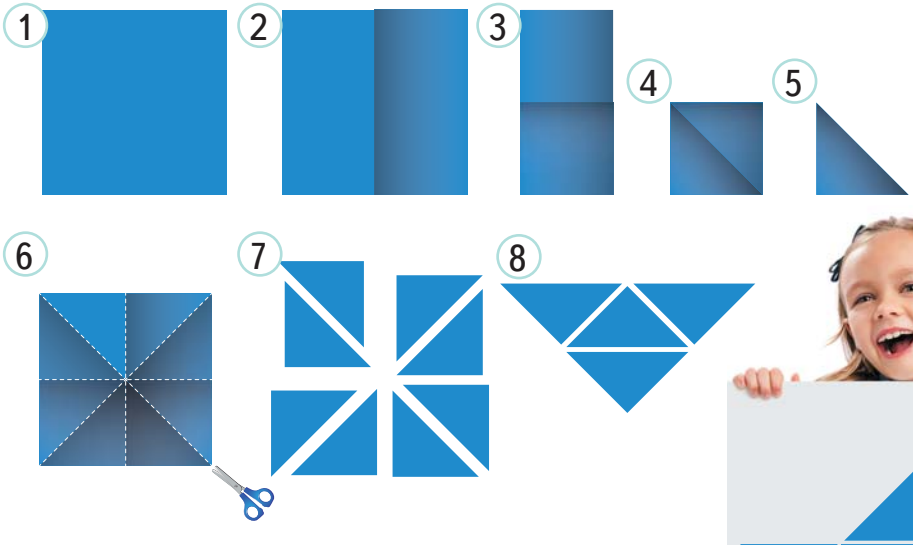

- Які геометричні фігури ти використав (використала)?

ҐРУНТ. СКЛАДНИКИ ҐРУНТУ

1 **Дослідіть**, із чого складається ґрунт.

Дослід 1. Візьміть грудочку землі у руку. Яка вона на дотик?

Висновок: у ґрунті міститься вода.

Дослід 2. Киньте грудочку ґрунту в склянку з водою. Що ви бачите?

Висновок: у ґрунті є повітря.

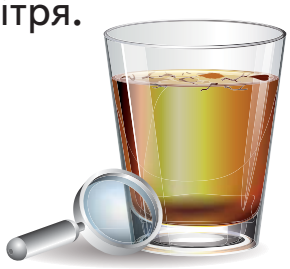

Дослід 3. Розмішайте ґрунт у склянці паличкою. Дайте відстоятися. Що плаває на поверхні? (Скористайтеся лупою.)

Висновок: у ґрунті є рештки рослин.

> Рештки рослин і тварин, що є у ґрунті, називають **перегноєм**.

Дослід 4. Розгляньте, що міститься на дні склянки.

Висновок: у ґрунті є пісок та глина.

2 Прочитай вірш. Спиши, вставляючи пропущені букви.

В сад чи на город підемо,
грудочку землі віз..мемо.
Ґрунт — природи дивина.
В н..ому є жива вода,
ще пісок, повітря, глина,
мінерал..ні речовини —
все потрібне для рослини.

3 Прочитай вірш. Скажи, хто мешкає у ґрунті.

Ґрунт — домівка для тварин:
кротів, мишей і **черв'яків**,
мурах, личинок, хробаків.
Давайте ґрунт оберігати
і завжди про **нього** дбати!

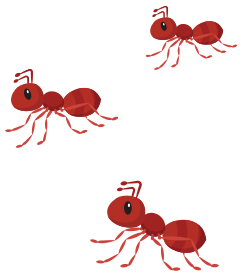

- Вимов приголосні звуки у виділених словах.

4 Допоможи кротові дістатися домівки. Запиши відповідь у зошиті.

3	+2		−4		+8	
						+2
	−5		+6		−3	
−4						
	+7		+3			

5 **Творча майстерня.** Зберіть камінці та складіть із них візерунок або фігуру.

Можна зробити це вдома, сфотографувати роботи і показати своїм однокласникам (однокласницям).

ГОТУЮ КОМП'ЮТЕР ДО РОБОТИ

1 Розкажи за схемою, як увімкнути стаціонарний комп'ютер.

Знайди на моніторі кнопку **включення** і натисни її → Знайди на системному блоці кнопку **включення** і натисни її

- Розкажи, як увімкнути ноутбук і смартфон.

До закінчення завантаження комп'ютера не натискай жодної клавіші клавіатури та кнопки.

2 **Попрацюйте у групах.** Мудрунчик вирішив перевірити, чи знає Елзік призначення складових комп'ютера. Він склав текст і попросив Елзіка вставити пропущені слова з довідки. Допоможи Елзікові.

Я включив комп'ютер та почав грати у свою улюблену гру, швидко рухаючи ... . Отримавши рекордний результат, я ввів з ... своє ім'я та роздрукував на ... список рекордсменів. Потім набрав на ... невеличку розповідь про осінні явища в житті рослин, переписав із ... фотографії, додав їх до тексту розповіді та переглянув на ... .

Довідка: принтер, миша, сканер, клавіатура, диск, монітор.

3 Розглянь схему. Поміркуй, як правильно вимкнути стаціонарний комп'ютер.

Вибери кнопку **Пуск** → Вибери в меню **Завершення роботи** → Вибери у вікні **Завершення роботи** команду **Завершення роботи**

- Розкажи, як вимкнути ноутбук і смартфон.

4 Прочитай текст.

До джерел невичерпної енергії належать: енергія Сонця, вітру та рухомої води.

Для використання енергії Сонця люди будують сонячні електростанції, акумулюють енергію в сонячних батареях. Для роботи вітрових електростанцій потрібен вітер.

Джерелами енергії також є рухи хвиль і припливів та відливів. Це — енергія рухомої води. На річках будують гідроелектростанції.

- Намалюй у зошиті таблицю та заповни її.

Джерела невичерпної енергії		
Енергія Сонця	Енергія вітру	Енергія рухомої води
		Гідроелектростанції

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Відтвори послідовність та розташування предметів.

Етапи виконання

Запусти на виконання програму **GCompris**.

1. Послідовно вибери кнопки:

Перед тобою на правому полі вітрина з об'єктами.

2. Користуючись кнопками зі стрілками , відтвори послідовність та розташування об'єктів на лівому полі.

ПІДСУМУЄМО. Я ПІЗНАЮ ПРИРОДУ

1. Розглянь карту скарбів. Від компаса ведуть чотири доріжки різних кольорів. Як ти гадаєш, чому? Дай назву кожній доріжці.
2. Поміркуй і поясни.
   - Чому всі доріжки ведуть до людини?
   - Чому вони перетинаються?
   - Чому на карті скарбів зображено ці доріжки?

3. Пограймося.

- Виберіть одну з доріжок і пройдіть нею. Зупиняйтеся на хрестиках і пояснюйте, чому саме ці об’єкти на ній зображено.
- Додайте ще кілька об’єктів, які можна зустріти, мандруючи певною доріжкою.

4. Назви́ скарби, які природа дарує людині. Чи існують скарби, які людина дарує природі? Які саме?

ОСІННІ ЯВИЩА У НЕЖИВІЙ ПРИРОДІ

1 Пригадай на́зви осінніх місяців. За віршами-підказками спробуй пояснити їхні на́зви.

Ганна Верес

Вересень

Верес — то частинка вересня у мові,
вереснем назвали місяць не дарма:
вереснева **казка** — золото в дібровах.
Верес **розквітає** — бузкова зима.

- Випиши виділені слова. Поділи їх на склади. Підкресли літери, які позначають дзвінкі приголосні звуки.

Марія Пономаренко

Жовтень

Осінь пензлика взяла,
малювати почала.
В білокорої берізки
золотила довгі кіски.
Дві сестрички, дві осички
стали жовті, мов лисички.

- Випиши з вірша слова у два стовпчики: в один — зі звуком [л], а у другий — зі звуком [л′].

Єлизавета Гуменюк

Листопад

Листопад іде **дощами**,
нас лякає холодами,
він шурхоче під ногами
листяними килимами.
Покладе на зиму спати
їжачат у теплі хати.

- Вимов приголосні звуки у виділених словах. Назви́ букви, якими вони позначені.

> Восени тривалість дня зменшується. 23 вересня — **час осіннього рівнодення** (день і ніч тривають по 12 годин).

2 **Попрацюйте у групах.**

1 група — вересень **2 група** — жовтень **3 група** — листопад

Діти склали календар погоди протягом осені. Якою була погода у зазначені дні? Складіть розповідь за умовними позначеннями.

Вересень — рання осінь	Жовтень — золота осінь	Листопад — підзимок
1 вересня: +25°, +20°, +15°	10 жовтня: +20°, +15°, +10°	12 листопада: +10°, +5°, 0°

3 Склади задачу за схемою. Розв'яжи її.

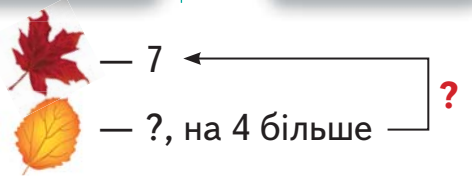

4 **Творча майстерня.** Зробіть із природного матеріалу будь-який виріб. Влаштуйте у класі виставку.

ОСІННІ ЯВИЩА У ЖИВІЙ ПРИРОДІ

1 Прочитай вірш. Назви́ об'єкти живої природи, які у ньому згадуються.

Єлизавета Гуменюк

Ось біля стежини
грайливі грибочки
ховають голівки
під жовті листочки.
Пряде павутиння павук.

У небі осіннім
птахи не співають,
вже зграї останні
на південь рушають,
лунає прощальне:
«Кру-крук!».

- Опиши осінні явища, про які йдеться у вірші.
- Який настрій навіюють рядки вірша — бадьорий, радісний чи спокійний, сумний?
- Чи може осінь дарувати веселий настрій? Як?
- Які слова-ознаки вжила авторка?
- Випиши слова зі знаком м'якшення. Поділи ці слова для переносу.

2 Назви́ об'єкти живої природи.

- Прочитай про них прикмети.

  Із верхівок дерев листя опало — скоро зима.
  Гуси і журавлі летять високо — осінь буде тривалою.
  Багато ягід на горобині — осінь буде дощовою.

3 Хто більше зібрав грибів? Пройди лабіринтом. Обчисли суми.

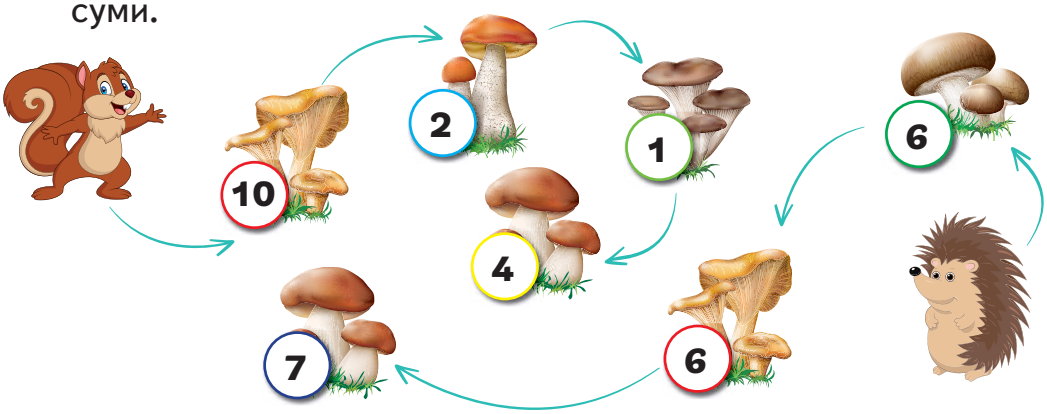

4 Прочитай текст. Спиши, вставляючи пропущені букви.

Про осінній місяц.. листопáд кажут.., що він з березнем, як із братом брат. У ц..ому є частка правди: останній місяц.. осені чимос.. нагадує перший весняний. Адже вони обидва відмежовуют.. різні пори року (*За В. Скуратівським*).

5 **Творча майстерня.** Зробіть за допомогою дорослих осіннє дерево.

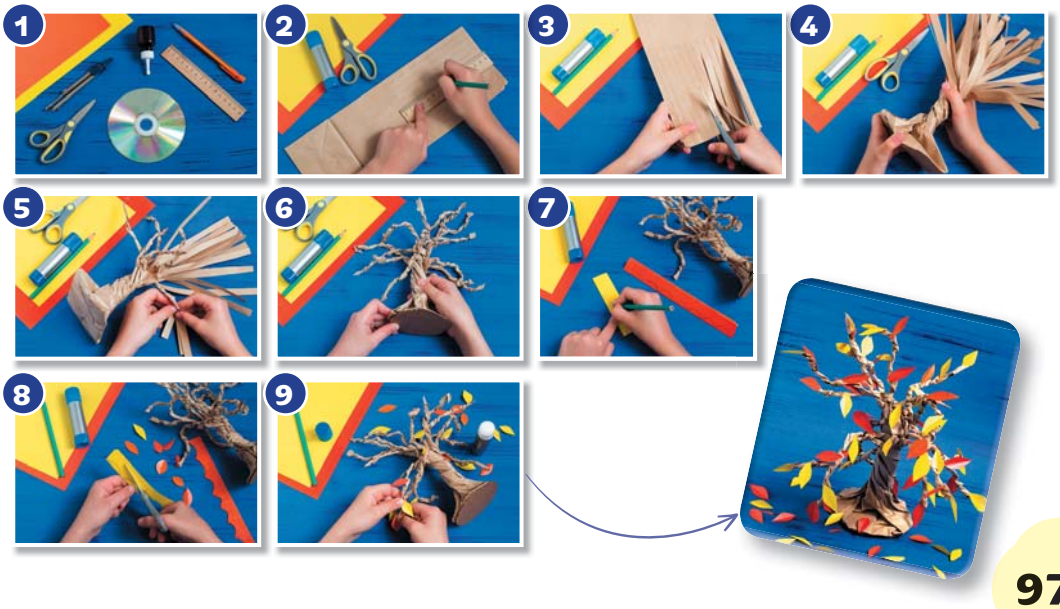

ОСІННІ ЯВИЩА В ЖИТТІ РОСЛИН

1 Відгадай загадки. Знайди малюнки-відгадки.

Дуже довга і худенька,
низ — широкий, верх — гостренький.
Влітку лиш поглянь навкруг —
розкидає білий пух.

В неї гарні, пишні віти
і колючок не злічити.
Не байдужа до прикрас,
на свята спішить до нас.

Дерево росте крислате,
листям різьбленим багате.
Визирають з-під листочків
у беретиках синочки.

- Назви́ дерево, яке восени не змінює кольору.

2 Прочитай вірш.

Василь Струтинський

Дідусь таємницю повідав мені,
що літечко любе зимує в сосні.
Тому-то й зелена узимку сосна,
бо **літечком** щедрим зігріта вона.

- Спиши виділені слова.
- Вимов м’які приголосні звуки. Букви, якими позначено м’якість цих звуків, підкресли двома рисками.

3 Які трав’янисті рослини доцвітають восени? Пригадай їхні на́зви.

4 Перевір, чи правильно записано рівності.

10 + 5 = 13

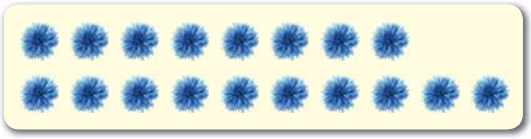

8 + 10 = 18

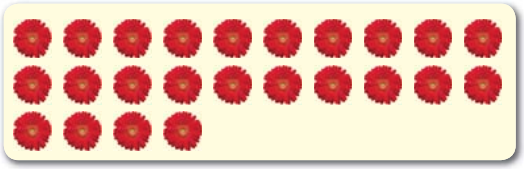

20 + 4 = 24

7 + 20 = 25

5 Назви́ зображені кущі. Їх плоди достигають восени.

- Поміркуй, чому калину вважають символом України.

6 Зроби висновок про осінні явища в житті рослин за схемою.

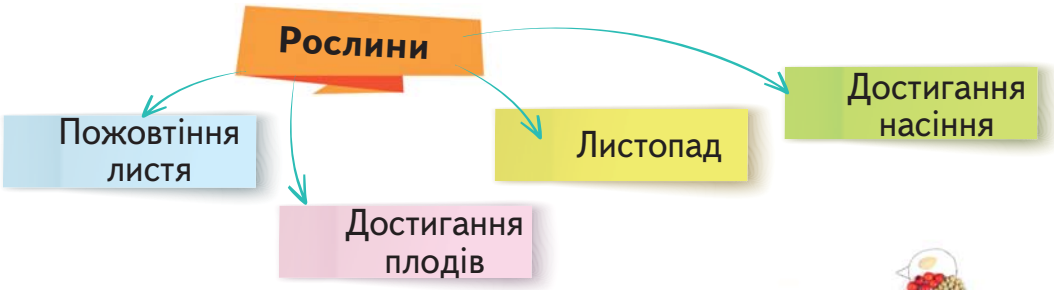

7 **Творча майстерня.** Розгляньте зображення.

Із яких плодів і насіння зроблено аплікацію?

Спробуйте зробити таку пташку.

ВИВЧАЮ КОМП'ЮТЕРНІ ОБ'ЄКТИ

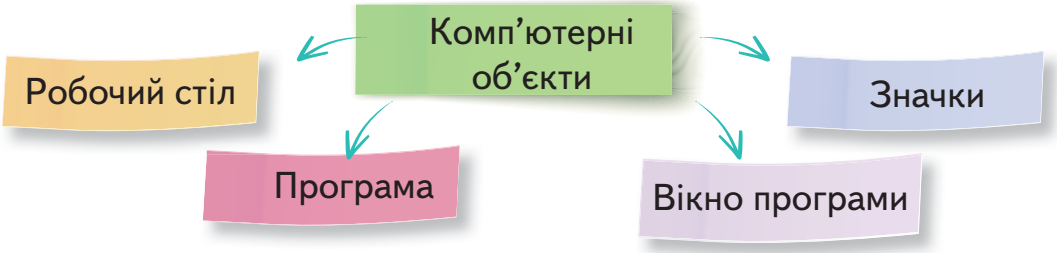

Комп'ютер завжди працює під керуванням програм. Програма — це послідовність дій для комп'ютера.

Щоб запустити програму на виконання, підведи вказівник до її значка і двічі клацни ліву кнопку миші.

Приклади значків: — програма **GCompris**; — програма **Tux BOT**; — програма **Tux Paint**.

Після закінчення роботи із програмою її необхідно закрити. Кожна програма має кнопку для завершення роботи:

.

1 Поміркуй, як розмістити пристрої так, щоб роутер був не між системним блоком і монітором, не між сканером і монітором та не поруч із системним блоком.

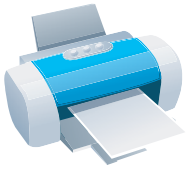
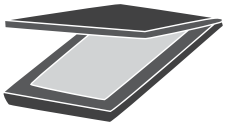

2 Прочитай висловлювання та визнач, правильні (істинні) вони чи неправильні (хибні).

Восени дні стають довшими, а ночі коротшими.

Сонце влітку не піднімається високо, тому менше прогріває землю.

Восени приходять перші заморозки, жовтіє й опадає листя дерев, частішають вранішні тумани, іде дрібний дощ.

3 Проаналізуй інформацію в таблиці і дай відповіді на запитання.

- Полічи і запиши в зошиті, скільки в кожному місяці іменинників.
- У якому місяці їх найбільше? А у якому — найменше?
- Скільки іменинників восени?

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Для створення малюнків, ілюстрацій до казок, літературних творів, вітальних листівок тощо використовують спеціальну програму — графічний редактор.

Завдання

Створи малюнок про осінні явища в житті рослин.

Етапи виконання

1. Запусти програму **Tux Paint** на виконання .
2. Вибери на панелі інструментів кнопку **Пензлик**.
3. Праворуч з'являться комп'ютерні пензлики різної форми і товщини. Обери потрібний.
4. Вибери колір і можеш малювати! Для завершення роботи із програмою вибери кнопку

.

ПОШИРЕННЯ ПЛОДІВ І НАСІННЯ

1 Назви́ спочатку плоди, а потім — насіння.

2 Як рослини поширюють своє насіння? Поміркуй і розкажи за схемою.

Поширення плодів і насіння

Плоди і насіння поширюють **тварини**, **вітер**. Деякі рослини **самі розкидають** своє насіння.

3 Прочитай текст. Про яке дерево і плоди в ньому йдеться?

Це велике довговічне дерево. **Досягає** сорока метрів заввишки. Товстий стовбур надійно тримає звивисті гілки. Цвіте сережками. Згодом **з'являються** жолуді. Зелений круглий плід має коричневу шапку.

- Випиши з тексту виділені слова. Назви́ букви, якими позначено м'які приголосні звуки, та букви, якими позначено м'якість приголосних.

4 Визнач за діаграмою, які плоди зібрали діти.

- Скільки плодів зібрав кожний?
- Хто зібрав плодів порівну?
- Знайди помилку.

$18 > 14$ $14 < 12$ $12 = 12$

- На скільки більше горіхів зібрала Іринка, ніж Олег? Значення якого з виразів дає правильну відповідь на запитання?

$14 - (2 + 2)$ $14 + 12$ $14 - 12$

5 **Творча майстерня.** Із яких плодів та насіння дівчинка зробила вироби? Зробіть виріб із природного матеріалу.

РОЗРІЗНЯЮ ГРИБИ

Білий гриб

Опеньок осінній

Лисичка

Сироїжка

Червоноголовець

Підберезовик

1 Розглянь гриби в обох стовпчиках. Прочитай їхні на́зви.

- Поміркуй, у якому стовпчику їстівні гриби, а у якому — отруйні.
- Порівняй лисичку і лисичку несправжню. Чи схожі вони?

Отруйні гриби маскуються під їстівні.

2 Як ти розумієш знаки? Дай їм назву.

3 Назви́ зображені гриби. Знайди 9 відмінностей.

4 Назви́ гриби. Скільки кожного гриба?

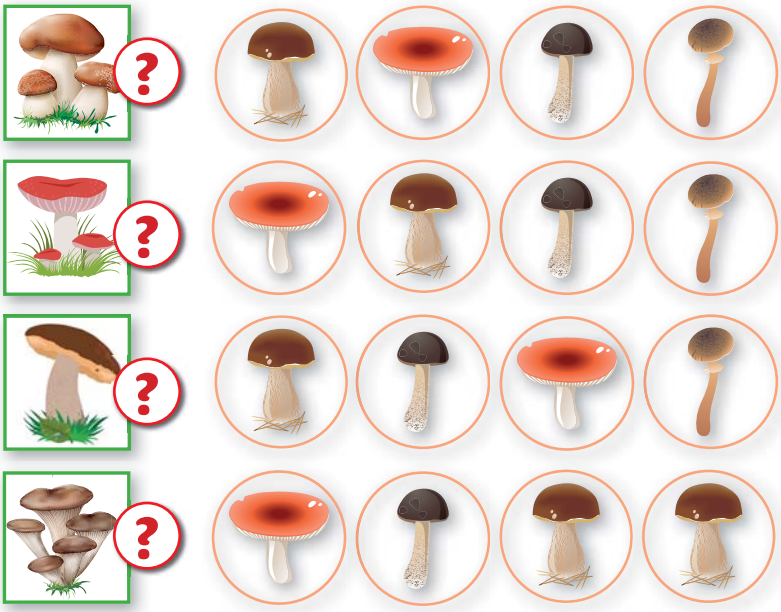

- Скільки всього грибів?

5 Прочитай вірш. Знайди слова з м'якими приголосними звуками.

Тамара Коломієць

Я ходив **сьогодні** в ліс
і грибів для вас приніс.
Повний кошик із **верхом**,
ще й накритий лопухом.

- Виділені слова поділи для переносу.

6 Склади за схемою задачу і розв'яжи її.

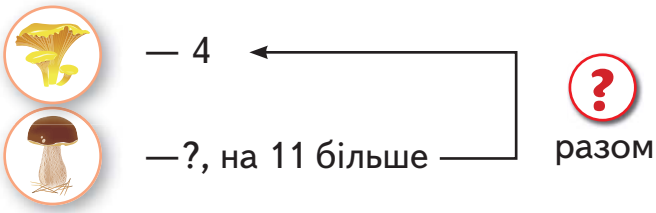

Сатанинський гриб

Опеньок несправжній

Лисичка несправжня

Бліда поганка

Мухомор червоний

Мухомор пантерний

ЇСТІВНІ Й ОТРУЙНІ ГРИБИ

1 **Попрацюйте у групах.**

Прочитайте прислів'я. Для цього вибирайте з назв зображених об'єктів лише букви із вказаними номерами. Запишіть прислів'я у зошиті.

- Поясніть зміст прислів'я.

> Грибів у лісі найбільше за теплої погоди, а надто після того, як пройшли рясні дощі.

2 Прочитай твердження. Із якими з них ти погоджуєшся?

Мухомор — дуже смачний і корисний гриб.
Маслини і маслюки — це одне й те саме.
Сироїжки — їстівні гриби.
Поганка буває блідою.
У ряду «лисичка, сатанинський гриб, червоноголовець, підберезовик» усі гриби їстівні.

3 Прочитай і відгадай загадку.

На **грибка** я схожий трішки:
зверху — брилик[1], знизу — **ніжка**.
Я в соснову дошку **вгруз,**
на мені висить **картуз**.

- Випиши виділені слова. Прочитай їх, чітко вимовляючи дзвінкі приголосні звуки в кінці складу та слова.
- Назви́ у вірші слова, у яких є тільки дзвінкі приголосні.

4 **Творча майстерня.** Зроби гриб.

Матеріали та інструменти

Технологічна послідовність виготовлення

1. Пофарбуй банку білою або бежевою фарбою. Дай їй висохнути.
2. Відріж необхідну кількість зеленої тканини, щоб зробити «траву» навколо банки (ніжки гриба). Розріж тканину так, щоб вийшли травинки. Приклей «траву» навколо банки.
3. На кришку поклади червону тканину так, аби її краї можна було завернути під кришку. Набий «шапинку» ватою.
4. Приклей краї клеєм або за допомогою клейового пістолета.
5. Закрий банку кришкою. Виріж із білої тканини кружечки і приклей їх на «шапинку» гриба.
6. Прикрась гриб квіточками, комашками із тканини.

[1] **Брилик** — солом'яний капелюх.

МАЛЮЮ НА КОМП'ЮТЕРІ ОСІННІЙ ЛІС

1 Досліди властивості об'єкта **Штамп** графічного редактора **Tux Paint**. Значення яких із них може змінюватися?

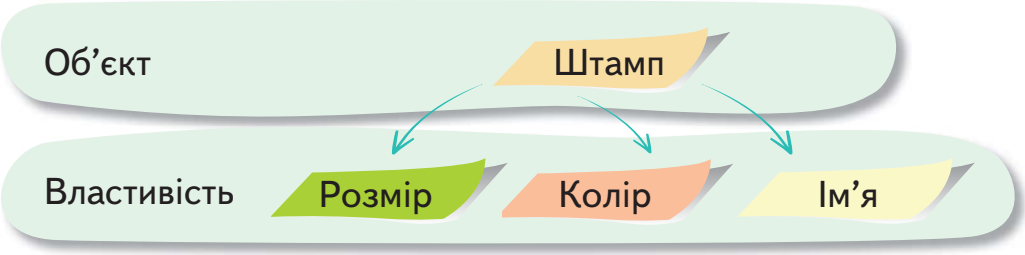

2 Ганнуся записала послідовність дій зміни розміру штампа. Що вона переплутала?

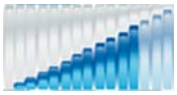

1. Використай шкалу зміни розміру об'єкта та збільш або зменш його розмір.
2. Розмісти об'єкт на аркуші.
3. Вибери потрібний штамп.

3 Розглянь схему. Визнач кількість об'єктів і заповни таблицю у зошиті.

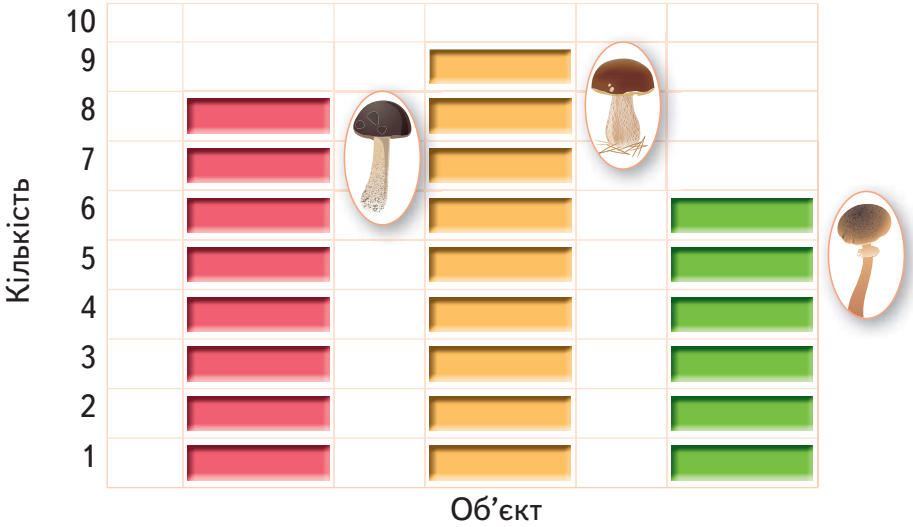

- Назви́ зображені гриби. Яких грибів найменше?
- Скільки всього грибів?

4 Які об’єкти мають такі значення властивостей?

Маленький, їстівний, осінній.

Висока, струнка, білокора.

5 Прочитай вірш.

Федір Петров

Вересень трусить
груші в садочку.
Жовтень гартує
клену сорочку.
Йде листопад,
застеля килими.
Грудень надходить —
початок зими.

- Випиши слова зі знаком м’якшення. Поділи ці слова для переносу.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП’ЮТЕРОМ

Завдання

Намалюй осінній ліс.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму **Tux Paint**.
2. Переглянь штампи.
3. Створи малюнок, використовуючи різні групи штампів.
4. Збережи малюнок — вибери кнопку .
5. Якщо хочеш роздрукувати малюнок, попроси вчителя.

ЖИТТЯ КОМАХ І РИБ ВОСЕНИ

1 Пригадай за малюнками істотні ознаки комах.

- Наведи приклади комах, яких тобі довелося побачити влітку.

2 Розкажи за схемою, де ховаються комахи на зиму.

У щілинах кори дерев

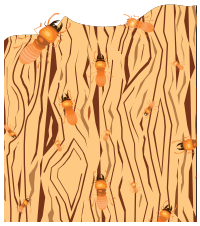

Залазять углиб ґрунту

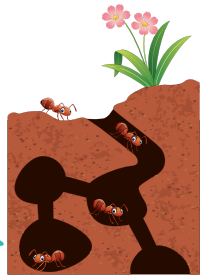

Ховаються у пнях

Занурюються в опале листя

- Поміркуй, чому комахи восени ховаються.

Узимку зникне рослинність, комахам не буде чим живитися.

3 **Творча майстерня.** Зроби рибку з кольорового паперу.

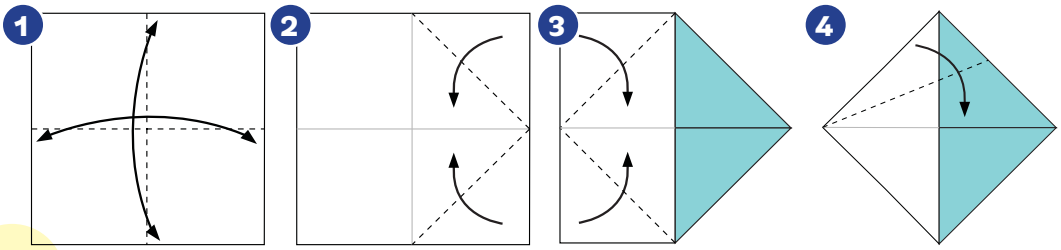

4 Прочитай текст.

Спосіб життя риб залежить від температури води. Восени активно плавають щука, окунь і плітка. А короп, лящ, сом залягають спати на дні водойм.

- Назви́ слова, яким відповідають звукові схеми.

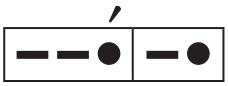

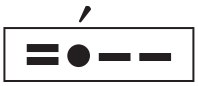

- Наведи свої приклади слів із буквою **щ**.

5 Визнач правильний вираз для розв'язання задачі.

Олег спіймав 5 окунів та 7 пліток. Його батько спіймав на 11 рибин більше, ніж Олег. Скільки рибин спіймав батько Олега?

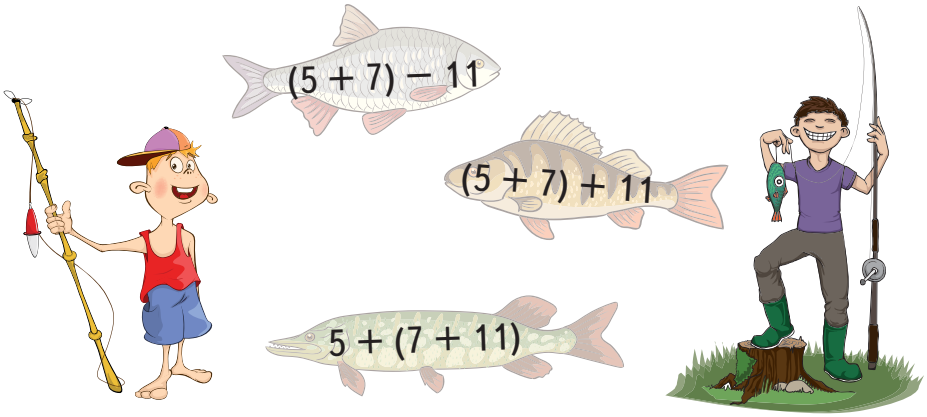

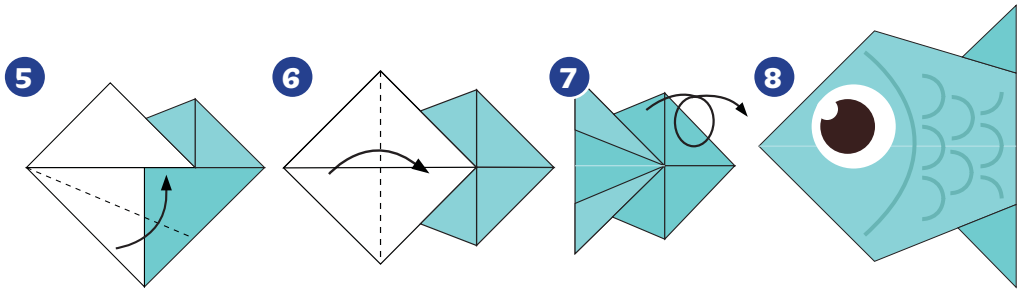

ЯК ЗВІРІ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗИМИ?

1. Які пори року зображено на малюнку?
2. Назви́ звірів осені і літа. А яких звірів немає на зимовому малюнку?
3. Поміркуй, у яку пору року ти можеш побачити більше звірів. Чому?
4. Порівняй колір білки влітку, восени і взимку. Зроби висновок.

Линя́ння (зміна хутряного покриву) — осіннє явище в житті звірів.

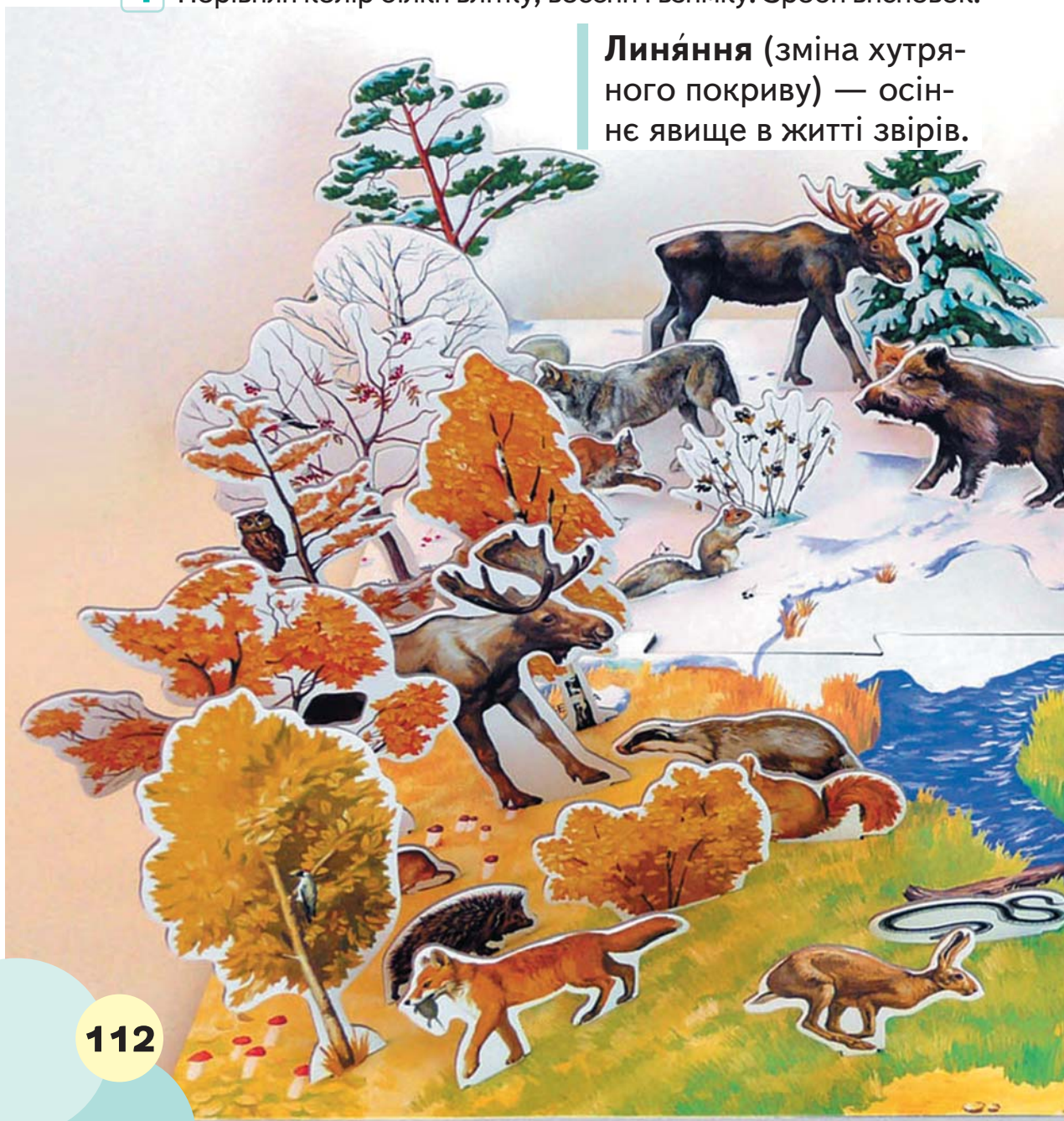

5 Поміркуй, чому немає зайчика на зимовому малюнку. Чи, можливо, він є, але його не видно? Чому?

- Зроби висновок, навіщо деякі звірі «переодягаються» восени.

Окрім «переодягання», звірі восени **накопичують запаси жиру**.

- Поміркуй навіщо.

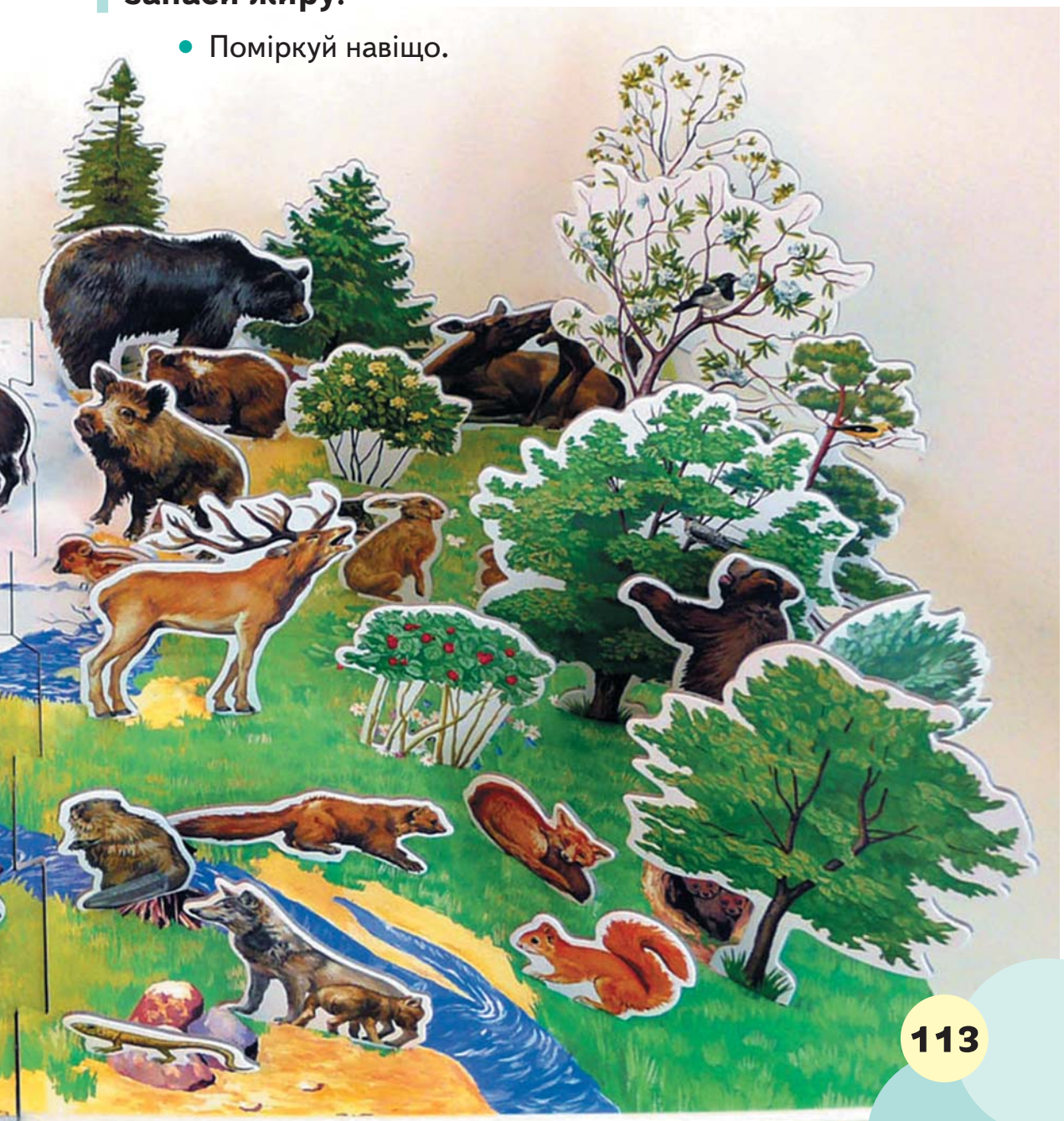

ДОСЛІДЖУЮ ОСІННІ ЯВИЩА

1 Прочитай вірш.

Василь Кравчук

Гарні квіти **біля** хати
навесні **садила** мати.
Чорнобривці **чорноброві**
квітнуть в тиші вечоровій.

- У виділених словах назви́ дзвінкі приголосні звуки.
- Пригадай на́зви осінніх квітів.

2 Визнач правильну послідовність дій малювання осінніх квітів.

1. Візьми олівець.
2. Намалюй стеблинку чорнобривця.
3. Намалюй серединку квітки.
4. Намалюй пелюстки квітки.
5. Намалюй листок.
6. Поклади олівець.

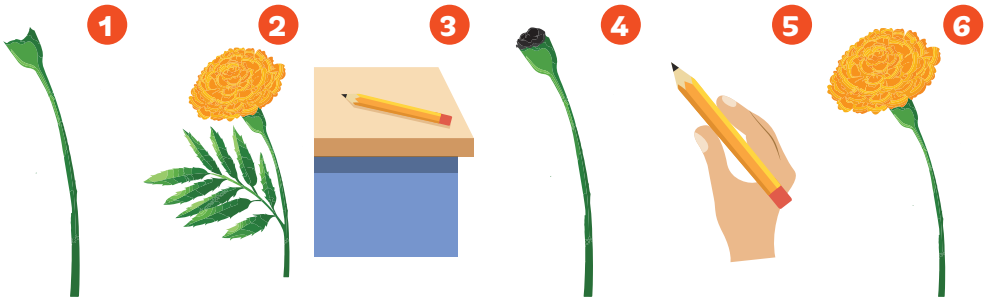

3 Склади за схемами задачі та розв'яжи їх.

1

Ганнуся 15 айстр

Петрик ?, на 2 менше

?

2 Петрик 15 каштанів

Ганнуся ?, у 3 рази менше

3

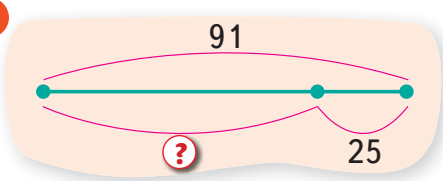

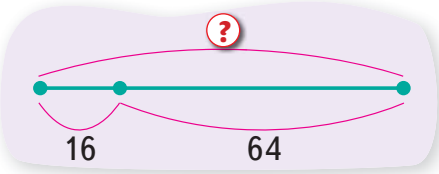

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Знайди розмальовку лісових птахів та розфарбуй її.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму **Tux Paint**.
2. Переглянь розмальовки — вибери кнопку Новий та скористайся кнопками зі стрілками вгору і вниз.
3. Вибери потрібну заготовку — підведи до неї вказівник і двічі клацни ліву кнопку миші.
4. Розфарбуй розмальовку.
5. Ти можеш використати інструмент Пензлик, а можеш скористатися чарівним інструментом Магія. Після вибору інструмента Магія праворуч знайди кнопку Залити та вибери потрібний колір. Пересунь вказівник на поле для малювання й клацни ліву кнопку миші.
6. Збережи малюнок.

1 **Попрацюйте в парах.**
Пограйте у гру «Розкажи-но». Один учень (учениця) описує звіра за схемою, інший (інша) має його назвати.

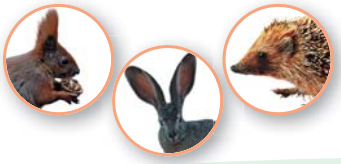

Розкажи-но

Хто це? Звір? Птах? Комаха?

Колір

Частини тіла

Чим вкрите тіло?

Голос

Чим живиться?

Домівка

Що робить узимку?

Чи приносить користь людям?

2 Прочитай початок оповідання про білченят.

Ура! У лісі з'явилося ще одне білченя! Уже дванадцяте. Позаминулої осені у цьому куточку лісу оселилося п'ятеро білченят, через рік — шестеро...

- До якої схеми можна поставити запитання: «Скільки всього білченят з'явилося у лісі за три роки?»

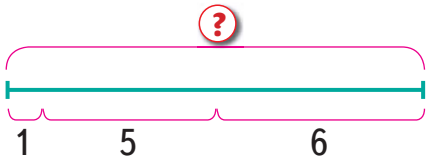

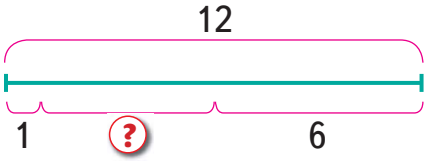

3 Прочитай і розкажи, як білки готуються до зими. Доповни розповідь, користуючись малюнком.

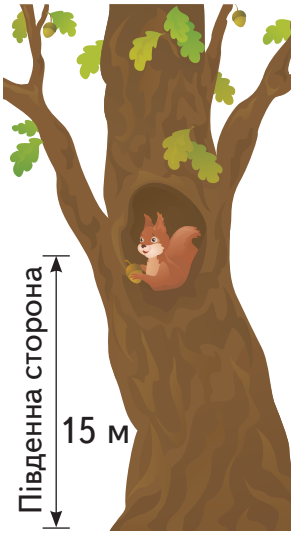

Спочатку білки вистеляють у дуплі товсті й міцні гілки, потім роблять м'яку підстилку з опалого листя. Закривають усі щілини мохом. Зазвича́й білки зводять свій будинок у ... на висоті ... з ... сторони.

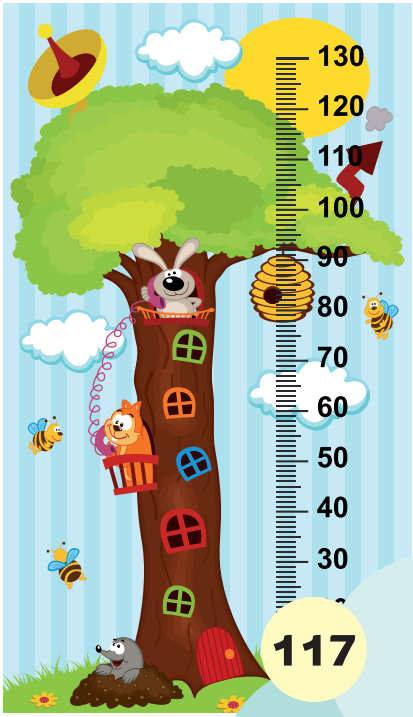

4 Розглянь малюнок. Що на ньому справжнє, а що — вигадане?

- На якій висоті мешкає зайчик? А білочка?
- Склади задачу на дві дії. Розв'яжи її.

ЖИТТЯ ПТАХІВ ВОСЕНИ

1 Пригадай за світлинами та назви́ характерні ознаки птахів.

- Розкажи, яких птахів ти міг (могла) побачити цього тижня.
- Поміркуй, чому журавля не можна побачити в кінці осені.

Перелітними називають птахів, які влітку гніздуються в наших краях, а на зиму відлітають у вирій.

Це цікаво

Журавлі летять ключем. На чолі кожної зграї летить вожак, він задає ритм польоту. Решта птахів летять у два ряди, точно повторюючи рух крил вожака.

2 Дізнайся і розкажи однокласникам (однокласницям), які ще птахи летять ключем.

Осінні перельоти — природні явища в житті птахів.
Міграція птахів — сезонне переселення.

3 Деякі перелітні птахи летять у вирій майже місяць. Визнач за календарем, коли гуси прилетять у теплі краї, якщо вони відлетять 2 листопада, а їхній політ триватиме 27 днів.

Початок міграції

Листопад 2019

Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота	Неділя
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

4 Пригадай, яких птахів називають осілими. Об'єднай зображених птахів у дві групи: 1 — перелітні; 2 — осілі.

- Наведи свої приклади осілих птахів.

5 Прочитай текст.

Тихо в лісі. Настає прозоре світан..я. Прокрадається з нічного полюван..я старий лис.

Ось ворухнулася в гіл..і синичка. Пролетіла над узліс..ям зграйка шишкарів (*За Іваном Соколовим-Микитовим*).

- Які птахи згадуються у тексті?
- Випиши слова з подовженими приголосними звуками, вставляючи пропущені букви.

ДОСЛІДЖУЮ ВИДИ ПТАХІВ

1 Розглянь вказані кроки розміщення на аркуші елементів малюнка в програмі **Tux Paint**. Запиши їх у зошиті у правильному порядку.

1. Малюй.
2. Вибери потрібний інструмент на панелі інструментів.
3. Якщо потрібно, вибери колір.
4. Вибери на правій панелі вид інструмента.
5. Якщо результат не сподобався, скасуй його.

2 Уяви, що в тебе є чарівний пензлик та гумка, які допоможуть виправити помилки в поданих словах. Поміркуй і скажи, де слід попрацювати пензлику та гумці.

лилека Птах горобець вивілга

3 Перестав літери так, щоб утворилися на́зви птахів.

ТВІКАЛСА

ЛКАЕЕЛ

АПШК

КЙЧАА

АЙЖВОРКНОО

4 Обчисли значення виразів. Запиши їх значення у порядку зростання, а поруч — відповідну букву. Прочитай назву птаха.

20 – 5 а	70 – 40 і	100 – 55 а
60 – 50 л	100 – 80 с	15 + 25 к
60 – 25 в	30 – 5 т	

5 Розглянь діаграму і дай відповіді на запитання.

- Скільки синичок було біля годівниці?
- На скільки синичок менше, ніж горобців?
- Скільки разом синичок та снігурів?
- Скільки всього птахів прилетіло до годівнички?
- Визнач правильну нерівність.

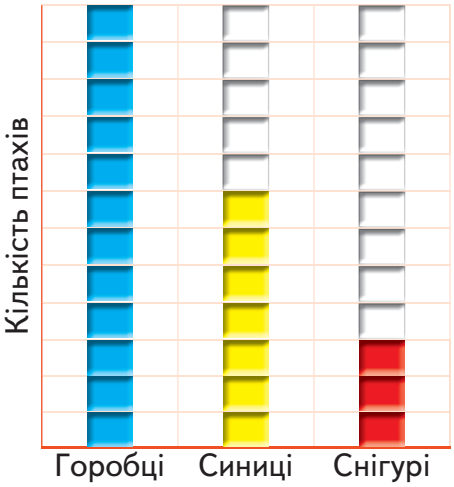

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Намалюй одного з осілих птахів.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму **Tux Paint**.
2. Вибери на панелі інструментів кнопку **Пензлик**. Праворуч з'являться комп'ютерні пензлики різної форми і товщини.
3. Обери потрібний і можеш малювати!

Якщо на малюнку щось вийде не так — не біда. Ти можеш скористатися інструментом **Гумка**. Його ти також знайдеш на панелі інструментів.

4. Збережи малюнок.

ЯК ДОПОМОГТИ ОСІЛИМ ПТАХАМ?

1 Розкажи за світлинами, як ти можеш допомогти осілим птахам.

2 «Нагодуй» пташку. Розкажи, що корисне для пташок, а що — шкідливе.

3 Прочитай текст.

Сьогодні Олесь звернув увагу на синичку. Пташка стрибала по гілках яблуні, прилипала до кори і швидко щось видобувала гострим дзьобиком.

Довго спостерігав хлопець за птахою. І нарешті зрозумів, що вона шукає поживу, а тому визбирує личинок і комах, які завчасно поховалися від негоди та морозів.

Олесь миттю опинився в хаті, набрав у жменю пшона, потім шмигнув до хліва, схопив невелику дощечку, сяк-так примостив її на гілках яблуні і висипав на неї крупу. Синичка, оглядаючись на всі боки, поволі, перелітаючи з гілки на гілку, добралася до Олесевої їдальні, уважно обстежила її і лише тоді наважилася схопити декілька крупинок. Коли ж пташка переконалася, що їй не загрожує небезпека, вона голосно заспівала, скликаючи на обід своїх родичів (*За Миколою Магерою*).

- Як Олесь допоміг пташці? Чим він нагодував синичку?

4 Склади за малюнками і схемами задачі. Розв'яжи їх.

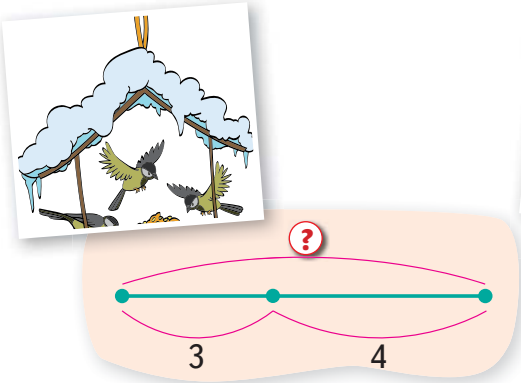

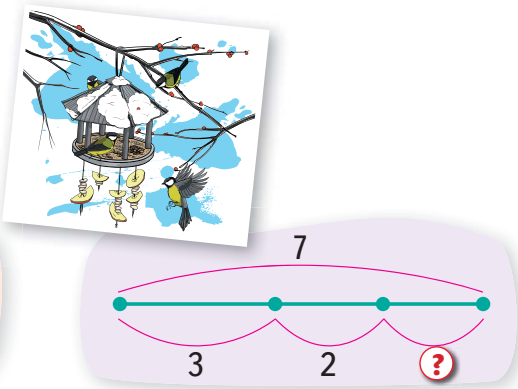

5 **Творча майстерня.** Зліпіть із пластиліну синичку.

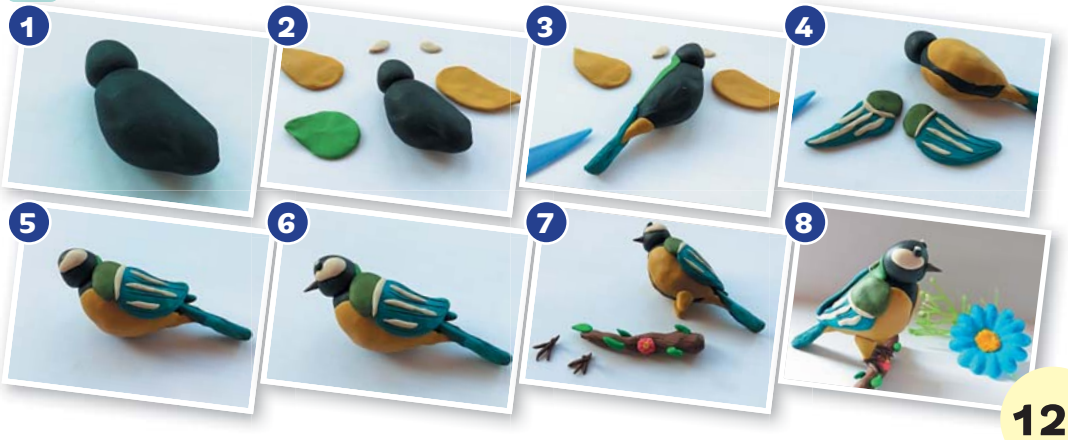

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ У ПРИРОДІ

1 Прочитай вірш.

Ось палахкоти́ть калина,
горобина і шипшина.
Не вгаває щедра осінь,
а малює неба просінь.

Ще — тоненькі павутинки,
сірий дощик і хмаринки...
Пензлик біга без упину —
гарна в осені картина.

- Назви́ спочатку об'єкти живої природи, а потім — неживої.
- Які явища природи згадуються у вірші?

2 Утвори і запиши у зошиті прислів'я. Як ти його розумієш?

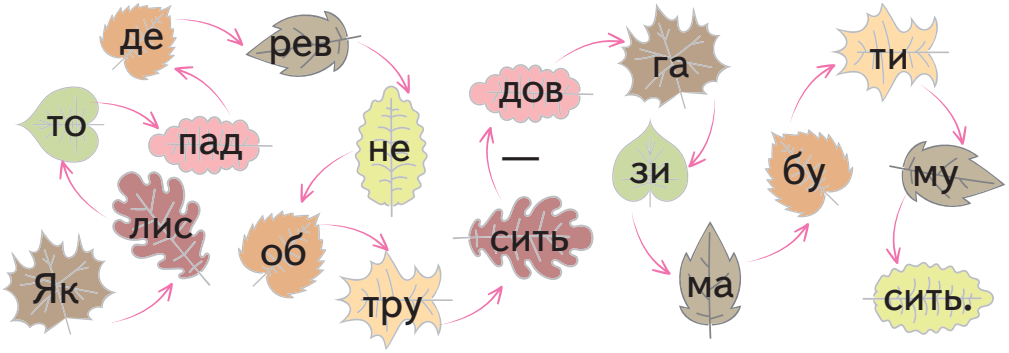

3 Обери дерево з найближчого довкілля, за змінами якого тобі хотілося б спостерігати. Фотографуй це дерево на початку місяця, у середині і в кінці. У дітей вийшли ось такі фото.

- Розкажи за світлинами, як нежива природа впливає на живу.

4 Намалюй у зошиті дерево, яке ти обрав (обрала). Як на його стан вплинула нежива природа?

- Знайди в Інтернеті фото свого дерева і його назву.
- Зробіть фотовиставку в класі.

5 Як пов'язані між собою рослини і тварини? Прочитай текст до схеми.

Гусінь любить зелені рослини, а синиця з'їдає гусінь. За синицею полює хижий птах.

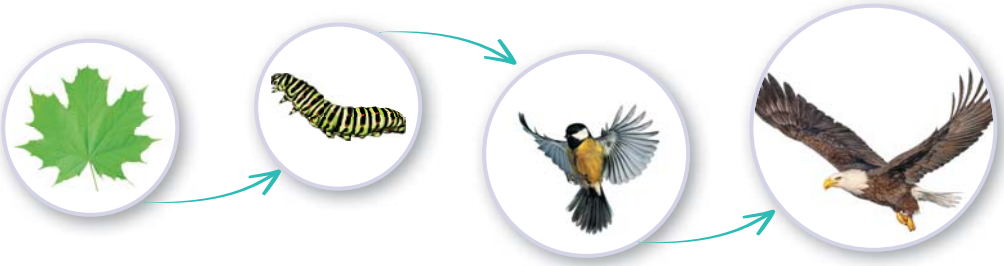

- Опиши ланцюг за схемою.

- Спробуй скласти свій ланцюг.

Такі ланцюги називають **ланцюгами живлення.**

ПІДСУМУЄМО. ПРИРОДА ВОСЕНИ

Прогуляйся галявиною і «збери» осіннє листя.

- Усно склади твір про осінь. Опиши, яка вона, або придумай казку.
- Пригадай вірші, прислів'я, приказки, загадки про осінь. Розкажи.
- Склади вирази, використовуючи числа, які є на ігровому полі. Запиши у зошиті. Обчисли їх значення.
- Придумай природознавче запитання на тему «Спостерігаю за осінніми змінами у природі».

Кидай кубик і роби стільки кроків, скільки випаде вічок. Якщо зупинишся на полі з листочком, виконай завдання, яке йому відповідає. Кожний листочок відповідає певній категорії.

- Пригадай, яких правил слід дотримуватися восени, щоб не захворіти.
- Знайди на комп'ютері осінню розмальовку і розфарбуй її. За бажанням роздрукуй її.
- Виготуй аплікацію із природного матеріалу або зроби малюнок на тему «Осінь чарівна». Влаштуйте виставку робіт.
- Підготуй з додаткових джерел цікаве повідомлення за поданою темою.

ПРОЕКТУЮ ГОДІВНИЦЮ

1 Розглянь схему. Назви́ відомі тобі фігури.

2 Який малюнок створено з використанням лише інструментів **Квадрат**, **Прямокутник** і **Трикутник**.

3 Прочитай вірш.

Змайстрували годівничку,
на дно всипали пшеничку,
крихти хліба, трішки сала,
щоб синичка прилітала.

Бо зима, мороз надворі,
а в мороз пташині горе.
Треба їй допомагати
в люту зиму виживати.

- Назви́ слова з м'якими приголосними звуками.

4 Назви́ малюнок, утворений із вказаних фігур, розташованих у зазначеному порядку. Чи може бути кілька таких малюнків?

Попереду Усередині Позаду

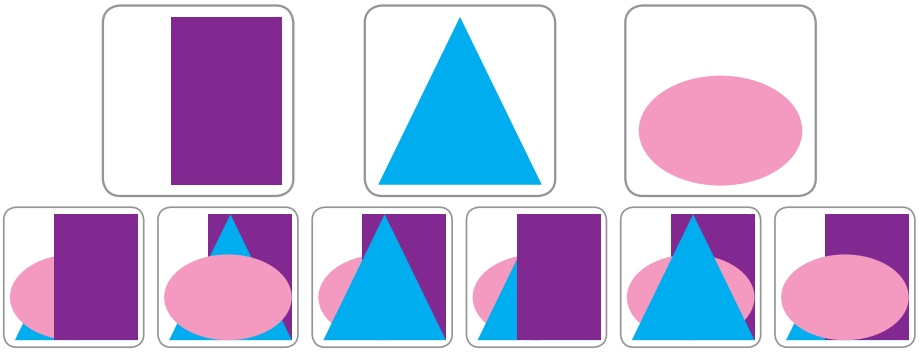

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Намалюй годівничку, використовуючи геометричні фігури: прямокутник, квадрат, трикутник, ромб або круг.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму **Tux Paint**.
2. Вибери кнопку

.
3. Вибери потрібну фігуру.
4. Установи вказівник у потрібне місце поля для малювання. Натисни й утримуй кнопку миші та переміщуй вказівник праворуч і вниз, поки не отримаєш фігуру потрібних розмірів.
5. Досліди, яка із кнопок дає змогу намалювати зафарбовану фігуру

.

ЗИМОВІ ЯВИЩА У НЕЖИВІЙ ПРИРОДІ

1 **Попрацюйте у групах.**

1 група — грудень **2 група** — січень **3 група** — лютий

Діти склали календар погоди протягом зими. Якою була погода у зазначені дні? Складіть розповідь за умовними позначеннями.

Грудень	Січень	Лютий
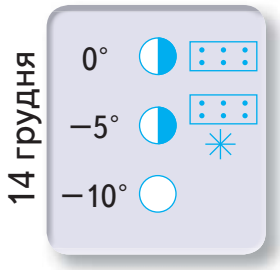	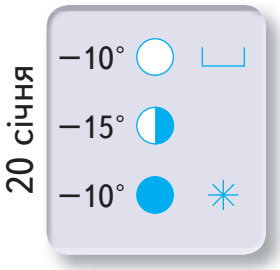	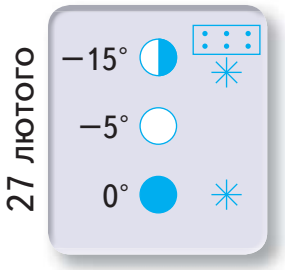

22 грудня — найкоротший день і найдовша ніч у році — **сонцеворот.** Потому тривалість дня починає збільшуватися, а тривалість ночі — скорочуватися.

2 Склади за малюнком задачу. Розв'яжи її.

Сонце сходить

Сонце заходить

- У яку пору року можлива така тривалість дня?

Тільки для зими характерні **ожеледь** і **хуртовина.**

3 **Досліди**, як утворюється лід.

Вода кімнатної температури

Під час зниження температури утворюється крига

Згодом вода перетворюється на лід

Під час охолодження вода у твердому стані розширюється.

4 Прочитай. Зверни увагу на слова в дужках. Зміни їх так, щоб утворилися речення.

Вкрилися м'якою ковдрою (поле). (Замерзла) водойми. Заснули (ліс). Тихо (стояти) ялинки та сосни.

- Про які зимові явища йдеться?
- Поясни вживання апострофа.

5 **Творча майстерня.** Зробіть сніжинки у техніці витинанки. Прикрасьте ними клас.

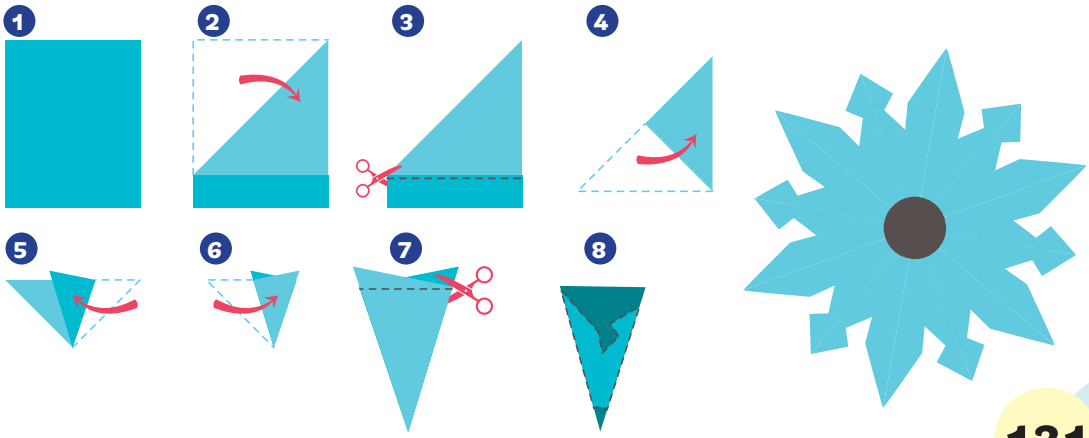

ЗИМОВІ ЯВИЩА У ЖИТТІ РОСЛИН

1 Розглянь дві групи рослин. Назви́ їх.

Багаторічні

Однорічні

- Прочитай визначення.

> **Однорічні рослини** — це рослини, що живуть лише протягом одного року.

- Поміркуй, які рослини називають багаторічними.
- Дізнайся, які рослини ростуть у твоїй місцевості. Вони є однорічними чи багаторічними?

2 Прочитай текст. Виконай завдання.

Кора на стовбурах дерев потовщала. Маленькі бруньки́ вдяглися в покривні лусочки. У трав'янистих багаторічних рослин надземні частини взимку відмирають. У ґрунті перезимо́вує їхнє коріння.

Однорічні рослини перезимовують у вигляді плодів та насіння.

- Порівняй, як підготувалися до зими однорічні й багаторічні рослини.
- Назви́ тип тексту.
- Поділи слово *трав'янистих* на склади. Назви́ звуки у другому складі.

3 Поміркуй і розкажи друзям, ялинка — однорічна чи багаторічна рослина.

- Обчисли суми чисел на кожній ялинці. Перевір, чи правильний поставили знак нерівності.
- Обговоріть у парах, як ви можете зберегти ліс у новорічні свята.

4 **Творча майстерня.** Підготуйтеся до зимових свят. Створіть новорічний виріб. Подаруйте його своїм рідним.

ЗИМОВІ ЯВИЩА У ЖИТТІ КОМАХ І ПТАХІВ

1 Пригадай, які зміни в неживій природі впливають на життя тварин.

Як підготувалися до зими комахи? Укажи відповідні світлини. Назви́ зайві.

Існують різні види павуків. Деякі живуть лише рік, інші впадають у зимову сплячку.

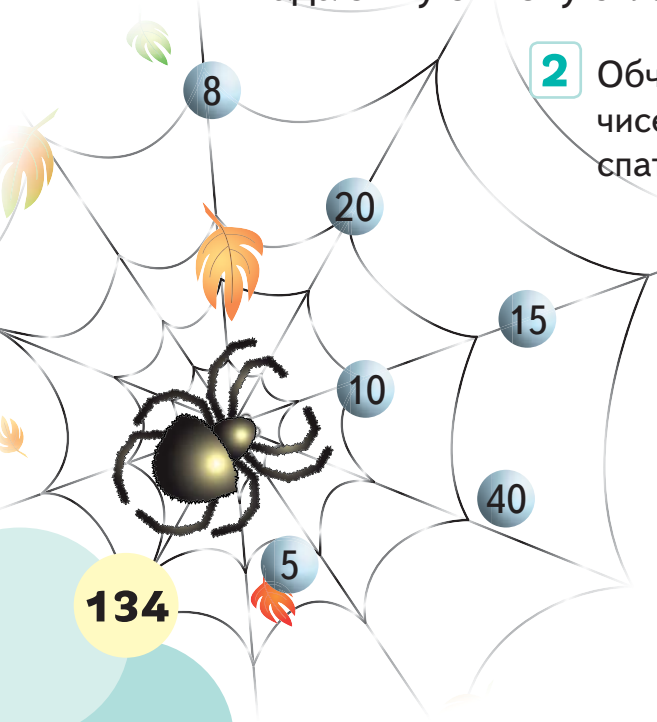

2 Обчисли зручним способом суму чисел і дізнайся, скільки днів павук спатиме.

3 Склади зі слів речення.

Комахи, аби, опалому, перезимувати, в, листі, згуртовуються.

стало, Птахам, їжу, добувати, важко.

4 Прочитай спочатку запитання, а потім — відповідь. Пригадай, яке речення називають питальним.

- Де живе дятел?
- Як називають дятла?
- Кого дістає дятел з-під кори дерев?

- Дятел живе в лісі.
- Дятла називають лікарем лісу.
- Дятел дістає з-під кори дерев шкідливих комах.

- Як називають птахів, які не відлітають у теплі краї?

5 Прочитай текст мовчки. Установи межі речень.

Сховалася земля під білою ковдрою снігу мороз скував усе навкруги складно птахам узимку відшукувати поживу.

- Поміркуй, чому птахам стало важко добувати їжу.
- Спиши текст. Перше слово в кожному реченні пиши з великої букви. У кінці речення став крапку.

Не забудь повісити годівничку. Підгодовуй птахів узимку.

6 **Творча майстерня**. За допомогою дорослих зроби годівничку для птахів.

ЗИМОВІ ЯВИЩА У ЖИТТІ ЗВІРІВ

1 Пригадай і назви́ звірів, які впадають у зимову сплячку. Які світлини «зайві»?

- Як змінюється забарвлення білки й зайця взимку?

Хутро звірів узимку стає густішим і теплішим.

2 Прочитай текст. Дай відповіді на запитання.

Дуже цікаво спостерігати за звірами взимку. Ось з-за куща вибіг вовк, за ним — лисиця. Її лапи до зими обростають густим хутром, тому їй не страшні найлютіші морози. Ось прибігли два зайці. Вони харчуються взимку корою чагарників та невеликих дерев. А от із дерева на сніг стрибнула білка, схопила шишку й понесла її у дупло. Більшість звірів поховалися у свої нори, де пересиджують холодну зиму й очікують на весняне пробудження природи.

- Про яких звірів ідеться у тексті?
- Чому в лисиці взимку не мерзнуть лапи?
- Що взимку їдять зайці?

3 Хто ближче до сосни? На скільки метрів?

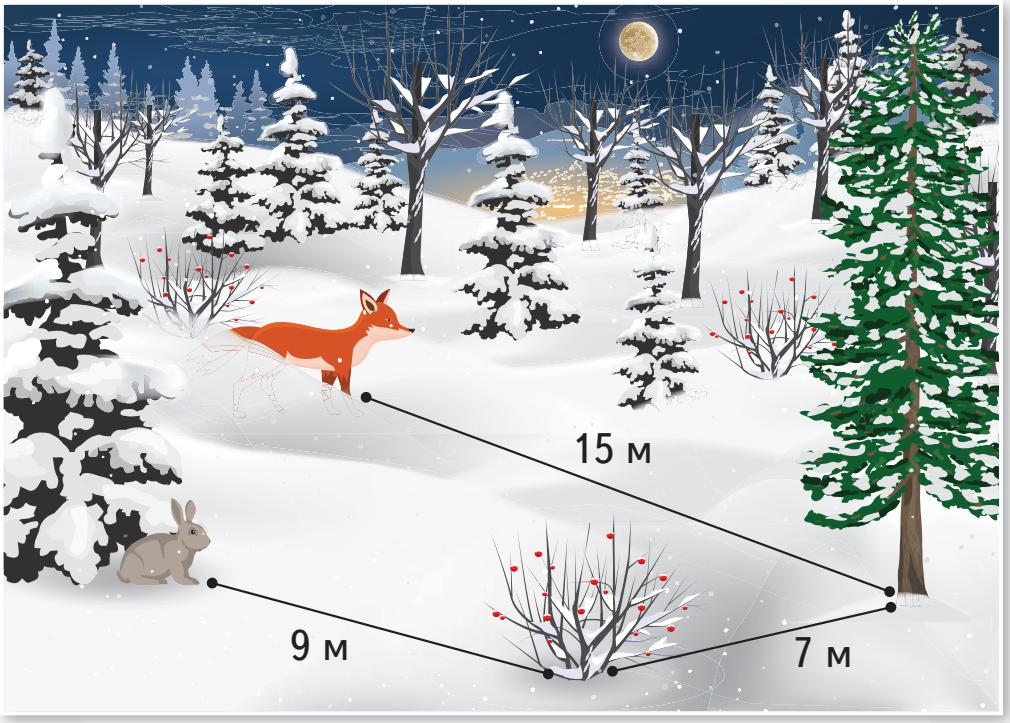

4 Склади розповідь за малюнками.

5 Прочитай. Поясни, які рядки слів можна назвати реченнями.

Спить ліс
Стало дуже холодно
Заснули до весни їжак, борсук та ведмідь
Білочка сховалась у

ПІКЛУЮСЯ ПРО ТВАРИН УЗИМКУ

1 Поміркуй і розкажи за схемою, як люди можуть допомогти взимку рибам і диким тваринам.

Прорубувати ополонки, аби рибам було чим дихати

Будувати годівниці

Залишати у лісі корм

2 Уяви, що звірі написали листа до людей. Прочитай, вставляючи пропущені слова. Користуйся малюнками-підказками.

Настала зима!

Влаштуйте, будь ласка, годувальні майданчики. Викладайте туди капусту, ..., ..., ..., ...

- Назви́ окличне речення.

3 **Попрацюйте в парах.**

Напишіть відповідь на лист звірів. Використовуйте розповідні окличні та розповідні неокличні речення.

> Дикі тварини взимку потребують піклування й охорони!

4 Що на малюнку справжнє, а що — вигадане?

- Склади казку за малюнком.
- Скільки всього звірів на малюнку? Укажи правильну рівність.

(3 + 4) + 4 = 11 4 + 3 + 4 = 12 4 + 4 + 3 = 13

1 Прочитай висловлювання та визнач, правильні (істинні) вони чи неправильні (хибні).

Узимку багато тварин змінюють своє забарвлення, наприклад заєць, білка і лисиця.

Ведмеді та їжаки впадають у зимову сплячку.

Узимку прилітають снігурі й синиці.

Люди взимку одягають теплий одяг.

Узимку все частіше йдуть дощі.

Узимку на гілках дерев з'являється роса.

2 Прочитай вірш.

Ліна Костенко

Пряля

Сидить пряля та й **пряде** —
сніг іде — іде — іде —
нитка рветься де-не-де —
а вона пряде й пряде.
Вже напряла хуртовин
на шапки для верховин —
на сувої полотна —
на **завіску** для вікна,
на хустину й укривало —
мало — мало — мало — мало —
сніг іде — іде — іде —
а вона пряде й пряде...

- Кого (що) авторка називає прялею?
- Спиши виділені слова. Вимов м'які приголосні звуки. Букви, якими позначено м'якість цих звуків, підкресли двома рисками.

3 Назви́ геометричні фігури, зображені на малюнку.

- Скільки всього червоних квадратів?
- Скільки блакитних кругів?
- Склади за малюнком задачу та розв'яжи її.
- Яких фігур найбільше? А найменше?
- Склади за малюнком дві істинні нерівності та запиши їх у зошиті.

ПРАЦЮЄМО ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Завдання

Намалюй новорічну ялинку.

Етапи виконання

1. Запусти на виконання програму **Tux Paint**.
2. Намалюй ялинку в зазначеній послідовності.

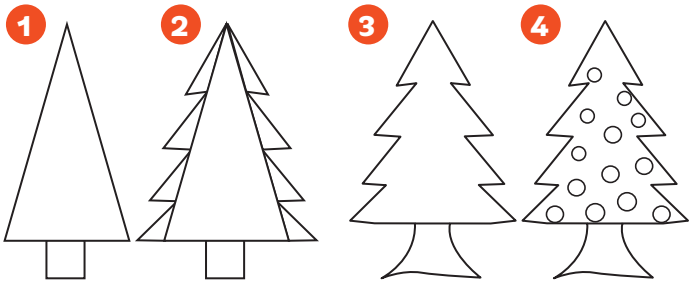

ЗМІСТ

Вступ 3

Розділ **«Я ЛЮДИНА»**

Що означає бути справжньою людиною? 4
Я серед людей 6
Я і інформація 8
Моє зовнішнє я 10
Моє внутрішнє я 12
Я неповторний (неповторна) 14
Досліджую свої можливості 16
Як я сприймаю інформацію 18
Виявляю мої вподо́бання 20
Захоплення моїх друзів 22
Зі мною змінюється мій світ 24
Світ інформації 26
Я — дитина 28
Підсумуємо. Я — людина 30

Розділ **«Я ПІЗНАЮ ПРИРОДУ»**

Вивчаю об’єкти природи 32
Якою має бути інформація 34
Досліджую навколишній світ 36
Дії з інформацією 38
Форма Землі. Глобус 40
Спостерігаю за утворенням тіні 42
Спостерігаю за Сонцем 44
Чому буває день і ніч? 46
Хто вночі не спить? 48

Цифрові пристрої 50
Вплив Сонця на зміну пір року 52
Вивчаю пори року 54
Пори року та їхні ознаки 56
Упізнаю пори року 58
Комп'ютер — мій електронний помічник 60
Природа. Об'єкти природи 62
Розрізняю об'єкти природи 64
Явища природи 66
Розрізняю явища природи 68
Розрізняю комп'ютери 70
Природа і погода 72
Працюю з календарем 74
Як працює термо́метр? 76
Розрізняю температуру 78
Вивчаю склад комп'ютера 80
Вивчаю стани води 82
Міркую над значенням води 84
Повітря. Що таке вітер? 86
Ґрунт. Складники ґрунту 88
Готую комп'ютер до роботи 90
Підсумуємо. Я пізнаю́ природу 92

Розділ **«ПРИРОДА ВОСЕНИ»**

Осінні явища у неживій природі 94
Осінні явища у живій природі 96
Осінні явища в житті рослин 98
Вивчаю комп'ютерні об'єкти 100

ЗМІСТ

Поширення плодів і насіння 102
Розрізняю гриби 104
Їстівні й отруйні гриби 106
Малюю на комп'ютері осінній ліс 108
Життя комах і риб восени 110
Як звірі готуються до зими? 112
Досліджую осінні явища 114
Життя звірів восени 116
Життя птахів восени 118
Досліджую види птахів 120
Як допомогти осілим птахам? 122
Взаємозв'язки у природі 124
Підсумуємо. Природа восени 126

Розділ **«ПРИРОДА ВЗИМКУ»**

Проектую годівницю 128
Зимові явища у неживій природі 130
Зимові явища у житті рослин 132
Зимові явища у житті комах і птахів 134
Зимові явища у житті звірів 136
Піклуюся про тварин узимку 138
Новорічна ялинка 140